

Názory učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku

Klára Kociánová

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Klára Kociánová
Osobní číslo:	H200001
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Názory učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium literatury o výchově dítěte předškolního věku v rodině.

Vymezení teoretických východisek zaměřených na význam prarodiče ve výchově dětí předškolního věku.

Příprava metodiky empirické části, stanovení výzkumného cíle a výzkumných otázek.

Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím dotazníku pro učitele mateřských škol.

Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a formulace závěru výzkumu.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Boshkova, G., Shastina, E., & Shatunova, O. (2018). The Role of Grandparents in the Child's Personality Formation (on the Material of Children's Literature). *Journal of Social Studies Education Research*, 9(2), 283–294.

Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2014). Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Naše společnost*, 12(1), 15–26.

Man, G. M., & Turluc, M. N. (2015). Grandparents and Parents: Their Educational Roles and the Future Time Perspective. *Annals of the Al. I. Cuza University, Psychology Series*, 24(2), 39–52.

Michlíčková, E., & Španielová, M. (2016). The Parent and Grandparent Roles from the Perspective of Contemporary Czech Grandparents. *Studia paedagogica*, 21(2), 131–145.

Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Barbora Tallová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **18. listopadu 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 18. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 21.4.2023

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být těm nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, nýje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k výuce potřebné dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výjímky jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke výši výjímky dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce má za cíl zjistit, jaký mají učitelé mateřských škol názor na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje sumarizaci teoretických východisek týkajících se výchovy dítěte v rodině, problematiky prarodičovství a předškolního vzdělávání. Praktická část je rozdělena na tři části. Obsahuje metodologii kvantitativního výzkumu s dotazníkovým šetřením, zpracování a interpretaci dat, a nakonec diskusi nad výsledky výzkumu včetně závěrů výzkumu a doporučení pro praxi. Bylo zjištěno, že učitelé mateřských škol vnímají prarodiče jako významnou podporu ve výchově dítěte předškolního věku.

Klíčová slova: dítě předškolního věku, prarodičovství, profese učitele mateřské školy, výchova dítěte v rodině

ABSTRACT

The aim of bachelor's thesis is find out the opinion of kindergarten teachers on the importance of the grandparent in the upbringing of a child of preschool age. The work is divided into theoretical and a practical part. The theoretical part is dedicated to the sumarization of the theoretical starting points regarding raising a child in the family, issues of grandparenthood and preschool education. Practical part is divided into three parts. It includes a quantitative research methodology with a questionnaire survey, processing and interpretation of data and finally discussion over results including conclusions of the research and recommendations for practice. Kindergarten teachers were found to perceive grandparents as a significant support in raising a child of preschool age.

Keywords: preschool child, grandparenthood, the profession of kindergarten teacher, raising a child in a family

Ráda bych zde poděkovala všem, kteří mi byli nápomocní při mém studiu. Děkuji paní Mgr. Barboře Tallové Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a také za trpělivost a ochotu při spolupráci. Děkuji mé rodině a přátelům za podporující přístup a notnou dávku trpělivost po dobu mého studia. Poděkování patří také všem učitelům mateřských škol, kteří byli ochotni se zapojit do výzkumného šetření.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝCHOVA DÍTĚTE V RODINĚ	11
1.1 RODINA A RODIČOVSTVÍ.....	11
1.2 RODINNÁ VÝCHOVA	12
1.3 STYLY VÝCHOVY.....	14
1.4 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU JAKO OBJEKT VÝCHOVY	14
2 PRARODIČOVSTVÍ	17
2.1 ROLE PRARODIČE	17
2.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PÉČI PRARODIČŮ O VNOUČATA	20
2.3 TYPOLOGIE PRARODIČOVSTVÍ	21
2.4 VÝCHOVA PRARODIČŮ NA ZÁKLADĚ ODLIŠNOSTI JEJICH POHLAVÍ	23
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	24
3.1 RODINA A MATEŘSKÁ ŠKOLA	24
3.2 UČITEL MATEŘSKÉ ŠKOLY	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 VÝZKUM	28
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	28
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	28
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	29
4.5 VÝZKUMNÁ METODA	29
4.6 PŘEDVÝZKUM	30
4.7 LIMITY VÝZKUMU	30
5 ZPRACOVÁNÍ A INTERPRETACE DAT	31
6 DISKUSE VÝZKUMU	56
6.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	65
SEZNAM GRAFŮ	66
SEZNAM TABULEK	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Výchova dítěte předškolního věku v rodině je poměrně často zkoumanou problematikou a existuje tak hned několik výzkumů se zajímavými výsledky. Na výchově dítěte se podílí rodiče, ale také prarodiče. To už je problematika, která není vyzkoumaná až tolik do hloubky, i když se na ni již jisté výzkumy zaměřovaly, přičemž prarodičovství zkoumaly z pohledu rodičů dětí nebo samotných prarodičů. Dítě však s dovršením třetího roku věku většinou nastupuje do mateřské školy a tam se setkává s učiteli, potažmo učitelkami, se kterými musí rodiče a někdy i prarodiče spolupracovat. Bakalářská práce se tedy zabývá významem prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu učitelů mateřských škol.

Práce je rozdělena na dvě části. Cílem teoretické části je sumarizovat poznatky o výchově dítěte předškolního věku v rodině a stylech této výchovy, dále poznatky o problematice prarodičovství, jež zahrnuje role prarodiče, faktory ovlivňující péči prarodičů o vnoučata, typologii prarodičovství a také poznatky o pohlaví prarodičů. To se ukázalo jako podstatný determinant výchovy dítěte předškolního věku. A nakonec sumarizovat poznatky o mateřské škole a učiteli v ní.

Na teoretická východiska navazuje praktická část, která obsahuje metodologii kvantitativně orientovaného výzkumu, stanovené výzkumné cíle a na ně navazující otázky, charakteristiku výzkumného vzorku a výzkumné metody společně s nástrojem, jímž byl zvolen dotazník. Hlavním cílem výzkumu, je zjistit, jaký mají názor učitelé mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Na konci této části jsou uvedeny výsledky výzkumu, které jsou porovnány s již existujícími výzkumy či publikacemi týkající se této problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA DÍTĚTE V RODINĚ

Rodina je pro dítě první institucí do které patří, proto je velmi důležité, aby vytvářela bezpečné a podnětné prostředí pro vývoj jedince. Rodina je také prvním místem pro začleňování jedince do společnosti, probíhá v ní totiž tzv. primární socializace. (Průcha, 2009; Průcha, Walterová & Mareš, 2013) Tato kapitola se zaměřuje na vysvětlení, co je to rodina, jak může vypadat rodinná výchova a její styly, a nakonec se soustředí na dítě předškolního věku právě v souvislosti s výchovou v rodině. I když je tématem bakalářské práce význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku, je potřeba se věnovat také výchově dítěte rodiči, jak je zmíněno níže.

1.1 Rodina a rodičovství

Podle Brische (2012) rodina vzniká narozením dítěte. Rodiče a případní starší sourozenci jsou pak pro dítě jeho nejbližší rodinou. Dále je dítě součástí širší rodiny, jež zahrnuje tety, strýce a v neposlední řadě prarodiče.

Od přelomu 20. a 21. století se v rodičovství objevuje jistý fenomén. Ženy, a to hlavně vysokoškolsky vzdělané, odkládají své mateřství na pozdější dobu z důvodu svého studia a realizace pracovní kariéry. Tím se však zvyšuje průměrný věk prvorodiček až k hranici 35 let (Sobotková, 2012). V tomto důsledku se děti rodí v průměru starším rodičům. Naproti tomu prarodiče jsou ještě v aktivním věku a mnohdy součástí pracovního procesu (Mertin, 2021). S tím souhlasí i Thorová (2015), která uvádí, že mladí dospělí se většinou nejprve soustředí na studium, potom na rozvoj pracovní kariéry nebo se nadchnou pro cestování a až dále přemýšlí o rodičovství, což způsobuje vyšší věk rodičů s prvním narozeným dítětem. Na druhou stranu ale uvádí, že z biologického hlediska je nejlepší čas pro početí prvního potomka mezi 25 a 30 lety. Rodiči prvního dítěte se tedy poslední dobou stávají lidé produktivního věku (35–50 let). Lidé, kteří už mají stabilizovaný osobní život, našli vyhovujícího partnera, se kterým sdílí domácnost a jsou více méně spokojeni se svým pracovním životem. V rámci středního věku jejich děti vyrostou a stávají se z nich adolescenti.

Ve většině případů, pokud jsou všechny okolnosti očekávání dítěte v pořádku, se rodina na přírůstek těší. Může se také stát, že jsou rodiče příchodem potomka a s tím spojenými povinnostmi zaskočení a hledají pomoc u svých rodičů, tedy prarodičů svého dítěte. Ti buď jsou nebo nejsou ochotni mladému páru pomoci. Někdy však nemusí být na roli prarodiče

vůbec připraveni a nebo dokonce mohou tuto roli odmítat s tím, že je pro ně zátěž (Jedlička, 2017).

1.2 Rodinná výchova

Rodina podle Majerčíkové (2012) „vytváří důležité edukační prostředí“ (s. 16), ve kterém probíhají klíčové procesy pro výchovu dítěte.

Zatímco dříve rodina plnila hlavně ekonomickou a politickou funkci, dneska má dítěti poskytovat emoční jistotu, ochranu a oporu v úsilí vyrovnat se s požadavky náročného světa. Dětství se stále prodlužuje a přechod do dospělosti se oddaluje (s čímž souvisí i pozdější zakládání vlastní rodiny). Mladí lidé dostávají více času na dospívání, rozvíjení vlastního potenciálu a schopností. Tím se mezi generací rodičů a dětí víc než kdy předtím, prohlubuje propast nepochopení (Kuchařová, 2019).

Výchova dítěte není vůbec snadná záležitost. Je zapotřebí, aby si již nastávající rodiče ujasnili, jakým způsobem budou na své dítě působit a který z výchovných stylů je jim sympatický. Mohou také zanalyzovat výchovu svých rodičů a vybrat si, které postupy se jim budou hodit a naopak zase, které by nechtěli v žádném případě použít. I tato reflexe je velmi důležitá, neboť se lidé zamyslí nad situacemi, které by mohly nastat a budou tak lépe připraveni pro jejich případné řešení (Mertin, 2021).

Při realizaci výchovy je důležité, aby na dítě působili oba rodiče. Dítě tak získá ucelený pohled na svět z obou perspektiv mužské i ženské a bude se moci rozhodnout, který z přístupů se mu líbí a jak by se mohly řešit potenciální problémy (Kuchařová, 2019).

Nastávající rodiče by měli rozumně zvážit, jaké hodnoty budou dítěti předávat. Pochopitelně je to pouze na nich, ale pokud budou dítěti upírat skutečnosti, které jsou v dnešním světě v podstatě normální (televize, počítač, mobil), bude se dítě složitěji začleňovat do společnosti (prostředí mateřské školy (dále jako MŠ), vrstevnické skupiny...). Nebude moct s kamarády sdílet své zkušenosti například s hraním PC her. V domácím prostředí mu to zřejmě chybět nebude, bude zvyklé na to, na co jej rodiče naučily, ale pro společnost může jak dítě, tak tato rodina působit zvláště. Je však také možné, že se dítě s moderními technologiemi setká i mimo rodinné prostředí (Mertin, 2021).

Rodiče by měli dítěti ukazovat, jak se dá ve společnosti fungovat. Měli by mu ukazovat problémy a jejich řešení a také mnohotvárnost těchto řešení. K jednomu cíli se dá dostat mnoha cestami, a to je v pořádku. Rodiče jsou pro dítě oporou a známkou správnosti

a spravedlnosti, proto by jej měli vychovávat s nejlepším uvážením tak, aby obstálo ve svém vlastním životě (Mertin, 2021).

Podle Thorové (2015) ovlivňuje výchovu dítěte i výše vzdělání jeho rodičů. Čím vyšší je vzdělání rodičů, tím lepším vzorem by měli pro dítě být. Dítě se již od narození učí nápodobou v batolecím a předškolním období je to především sociální učení. Dítě sleduje své rodiče a napodobuje jejich chování, aniž by přemýšlelo nad jeho správností. Rodičům tedy bezmezně věří.

V rámci výzkumného projektu *Mezigenerační učení: děti, rodiče a prarodiče v neformálním vzdělávání a v informálním učení* stanovily Rabušicová, Kamanová a Pevná (2011) typologii rodinných edukátorů, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání dětí a vnoučat. Do těchto rolí mohou vstupovat jak rodiče, tak prarodiče. Co je však zajímavé, mohou do nich vstupovat i děti, potažmo vnoučata. Prvním typem je *rádce*, do něhož se většinou vtělují rodiče a prarodiče. Rádce má snahu a potřebu udělovat rady mladším a podle něj méně zkušenějším členům rodiny. Svě jednání odůvodňuje tím, že to myslí dobře, že radí ve prospěch příjemce rad a že má na radu dostatek zkušeností, aby je mohl předat. Nedává si pozor, jestli jsou jeho rady vyžadovány nebo ne, prostě poradí, i když je to třeba příjemci rad nepříjemné. Druhým typem je *expert*, jehož roli může zastávat kdokoliv ze tří generací. Expert nemyslí na dobro příjemce, ale spíše se snaží předat své zkušenosti a dovednosti z přesvědčení, že je sám ovládá nejlépe. Často mívá své jednání podložené získanými zkušenostmi nebo odborným vzděláním. Stejně jako rádce nečeká na prosbu o radu, ale rovnou ji udělí. Třetím typem je *konzultant*. Do této role se také mohou stavět všechny tři generace, ale většinou jsou to právě prarodiče. Konzultant reaguje na požádání o radu, neudílí tedy nevyžádané a nepříjemné rady bez zájmu samotného příjemce pomoci. Snaží se vyhovět požadavkům příjemce. Posledním čtvrtým typem je *vzor*, do jehož pozice se mohou taktéž dostat všechny tři role. Vzor pozoruje příjemce a pokud uzná, že by příjemci mohl pomoci, učiní tak. Vychází ze svých nejlepších dovedností, schopností a vědomostí a záleží jenom na příjemci, co si od vzoru vezme. Vzor na příjemce neklade žádné nároky, pouze se snaží být nejlepším, jak umí, aby se od něj mohl příjemce naučit to dobré a užitečné.

Podle několika autorů jako je například Mertin (2021) nebo Thorová, (2015) není možné jasně říct, které výchovné přístupy jsou nejlepší nebo dokonce škodlivé. V naprosté většině se při výchově jedná o soustavu několika variant, které reagují na nastalou situaci a rodiče je mají za správné a momentálně efektivní.

1.3 Styly výchovy

Podle Mertina (2013) existuje několik stylů výchovy, avšak každá rodina využívá v ideálním případě jeden. V některých případech se stává, že každý rodič si zvolí jiný výchovný styl, ale to není pro dítě optimální, neboť pak může být zmateno, jaké má tedy plnit požadavky a kde jsou nepřekročitelné hranice. Dále uvádí tři hlavní styly výchovy. Jedním extrémem je *autoritativní styl*, kde je rodič ve vedoucí roli. Nebere ohledy na přání a seberealizaci dítěte a bere jej jako pouhý objekt výchovy, kterému je třeba nastavit hranice, jasně určit náplň života a klást na něj nároky, které ho budou posunovat správným směrem. Druhým extrémem je *liberální styl*. Rodiče se v tomto případě v podstatě nezajímají o rozvoj dítěte, nechávají mu volnost jak při výběru činností, tak i v chování. Nekladou na něj přehnané nároky, ale když už nějaký požadavek vynesou, tak nekontrolují jeho plnění. Za ideální je považován *demokratický styl* výchovy. Při něm rodiče dítěti stanovují hranice, za kterými není dobré se pohybovat, vznášejí požadavky, ale zároveň respektují jeho osobnost, zájmy, možnosti a přání. Thorová (2015) s předcházejícími styly souhlasí a uvádí ještě čtvrtý výchovný styl *nezúčastněné, nedbalé rodičovství*. Rodiče v tomto případě s dítětem velmi nekomunikují, nejeví zájem o jeho činnosti a zájmy, necítí k němu citovou vazbu. Základní potřeby dítěte, se však snaží plnit.

Mertin (2021) uvádí, že někteří rodiče se snaží na dítě působit stejným stylem po celou dobu, kdy jej vychovávají. Používají stejné postupy v očekávání toho, že si dítě spojí špatné činnosti s trestem a nebude je již nadále dělat. Jiní rodiče na dítě výchovně moc nepůsobí a myslí si, že mu tím otevřou dveře k samostatnému rozhodování a vyroste z něj sebevědomý člověk, který se o sebe bude umět postarat. Poslední skupina rodičů aplikuje výchovu od nejintenzivnějšího působení v útlém věku dítěte s postupným uvolňováním až v podstatě do momentu vymizení výchovy, kdy se z dítěte stává mladý dospělý. Pak už jej nevychoávají, spíše nabízí možnosti a inspirují. S tímto posledním modelem se ztotožňuje i sám autor.

1.4 Dítě předškolního věku jako objekt výchovy

Dítě předškolního věku je objektem výchovného působení svých rodičů, prarodičů a v rámci institucionální výchovy i učitelů. Z obecného hlediska je období předškolního věku chápáno jako doba, kdy se dítě postupně odpoutává od rodičů, stává se samostatnějším jedincem, a hlavně nastupuje do MŠ.

Podle Vágnerové (2021) je dítě spadající do věku 3–6/7 let jedinec, který „má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality“ (s. 171). Zároveň je egocentrické, což se projevuje hlavně tím, že se soustředí na sebe, svůj pohled na svět považuje za správný a cítí v něm jistotu. Na druhou stranu má díky nástupu do MŠ možnost formovat své sociální dovednosti. Setkává se s novými lidmi, ať už to jsou učitelky nebo další děti v MŠ. Ve skupině se učí spolupracovat, přizpůsobovat se i prosazovat se. Osvojuje si pravidla, která jsou potřeba dodržovat, přijímá řád, jenž v různých situacích s různými lidmi upravuje jeho chování.

Podle Thorové (2015) tohle období nastupuje 3. rokem života a končí nástupem dítěte do první třídy základní školy. Dítě si v tomto období již uvědomuje svoji osobu, dokáže rozlišit členy širší rodiny a také zvládne být po určitou dobu odpoutáno od pečující osoby. V jisté míře je samostatné, oblékne a vysvlékne si základní oblečení, provádí základní hygienické úkony, dokáže si samo hrát. Zvyšuje se u něj zájem o vrstevníky a kolektivní hru. Vzhledem k tomu, že ve většině případů, dítě navštěvuje MŠ, má prostor tuto potřebu uspokojovat.

Rodiče, potažmo rodina, jsou pro dítě velmi důležití. Dítě jim bezmezně věří; myslí si, že mluví vždy pravdu; konají to, co je správné, a hlavně v nich vidí vzor, se kterým se snaží identifikovat. Tuto svou potřebu, být jako rodič/prarodič, dítě uspokojuje mimo jiné prostřednictvím hry. Zastává takové role, do kterých se může dostat v dospělém životě a v bezpečí hry si zkouší různé modely chování a zvládání situací. Tím pádem je hra pro dítě přípravou do budoucího života. Ve hře si může dovolit neuspět a opravit své počínání. V reálném životě pak bude v daných situacích jistější a bude pro něj řešení případných problémů jednodušší (Vágnerová, 2021).

Dítě si již od narození tvoří vazbu ke svým blízkým. V předškolním období se tyto vazby lehce uvolňují a dítě si tvoří vazby i k jiným pro něj důležitým osobám jako například k prarodičům nebo k učitelce v MŠ (Vágnerová, 2021).

Kdybychom se podívali na rozvoj prosociálních dovedností, zjistili bychom, že jednou z důležitých oblastí je vývoj řeči dítěte. Díky tomu se v objevovaném světě dokáže dorozumět, poprosit o něco a poděkovat. Může komunikovat jak s rodinou, tak s učitelkou a vrstevníky. Zpočátku se dítě dorozumívá gesty, činy a také pláčem. S nabývajícím slovní zásobou a schopností mluvit dítě formuluje své potřeby častěji slovem a když to druhá strana nepochopí, tak si pomůže gestem nebo činem. Není výjimkou, že pokud dítě druhá strana nepochopí, dítě se rozpláče. Je to jeho reakce na pouhé nepochopení, ne však nic zlého.

Obecně je pro dítě předškolního věku důležité, aby dospělá osoba v jeho blízkosti nazývala okolní věci správnými jmény. Dítě si slova uloží do pasivního slovníku a až je zvládne vyslovit, začne je používat (Kořátková, 2014).

V souladu s autorkami Kořátkovou (2014), Thorovou (2015) a Vágnerovou (2021) je možné shrnout, že u dítěte předškolního věku dochází k velkým změnám, a proto je pro něj benefitem, když se k němu jeho rodina i učitelé v MŠ chovají shovívavě a chápou, že dítě svět teprve poznává a učí se v něm fungovat. Nápomocní mu tedy mohou být jak rodiče a učitelé v MŠ, tak vrstevníci, ale také právě prarodiče.

2 PRARODIČOVSTVÍ

Tato kapitola předkládá objasnění role prarodiče; díky jistým výzkumům uvádí faktory, které ovlivňují péči prarodičů o vnoučata; typologii prarodičovství vycházející taktéž z výzkumů, a nakonec se věnuje vlivu pohlaví prarodičů na péči o vnoučata.

2.1 Role prarodiče

Prarodiči se lidé většinou stávají na konci produktivního věku nebo v pozdní dospělosti (50–70 let). Jsou nápomocní svým dětem – rodičům, neboť se mohou starat o vnoučata a rodiče se mohou věnovat zaměstnání (Thorová, 2015). Prarodiče jsou považováni za významný zdroj zajištění péče o děti, dále jako zdroj vědomostí, dovedností a návyků a někdy také materiální výhody (Hamplová, 2014; Thorová, 2015). Neopomenutelnou skutečností je i to, že jsou prarodiče pro dítě důležití i jako životní inspirace. Velikou část svého života mají již za sebou a jsou ochotni svým vnoučatům předat svá moudra a zkušenosti (Boshkova, Shastina & Shatunova, 2018). „Pro generaci prarodičů se ukázalo jako typické předávání rodinných tradic, rituálů, rodinných příběhů a rodinné historie, což koresponduje se snad až příliš idealistickým viděním role prarodičů v předávání životních zkušeností“ (Rabušicová, Kamanová & Pevná, 2011, s. 123). Prarodiče mohou svá vnoučata naučit manuálními pracemi v souvislosti s bytem a zahradou, rodinnými tradicemi a rituály, kulturnímu a jazykovému dědictví a také základům hospodaření. Na druhou stranu se prarodiče od svých vnoučat mohou učit novými technologiemi, ICT dovednostem a aktivnímu přístupu k životu. Uvádí také vzájemný směr učení, při kterém se od sebe navzájem učí vnoučata i prarodiče sdílením vědomostí dle pracovního zařazení, studia či zájmu a zprávy z aktuálního dění (Rabušicová, Kamanová & Pevná, 2011). Prarodiče bez ohledu na typ péče a společně strávený čas plní v životech svých vnoučat roli výchovnou. To díky tomu, že prezentují, vysvětlují, podporují a odměňují určité chování, rituály, praktiky, hodnoty a postoje svých vnoučat, zatímco jiné chování, které vnoučata projevují, omezují, trestají nebo zakazují (Man & Turliuc, 2015). Pro prarodiče je z hlediska psychické pohody podle Thorové (2015) dobré, aby se vídali se svými dětmi, vnoučaty a pravnoučaty. Tyto kontakty jim pomáhají, aby se necítili osamělí.

Stárnutí populace napomáhá k zapojování prarodičů do péče o vnoučata. Díky nižší porodnosti a zvyšující se délce dožití spolu může žít i několik generací delší dobu (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014; Rabušicová, Kamanová & Pevná, 2011).

Prarodičovská výchova je doplňkem k výchově rodičovské. Podstatná je hlavně proto, že prarodiče poskytují vnoučatům pomoc s domácími úkoly, znalostmi, dovednostmi, kariérní rady a podporu v krizových situacích, relax a příjemné aktivity (Griggs, Tan, Buchanan, Attar-Schwartz & Flouri, 2010, podle Man & Turliuc, 2015). Obecně je výchovná role prarodičů pozitivní s důsledky pro sociální a emocionální vývoj jejich vnoučat, zejména v době reorganizace rodiny, kdy se matka zapojuje zpátky do pracovního procesu po rodičovské dovolené (Buchanan et al. 2008, podle Man & Turliuc, 2015).

Hasmanová Marhánková a Štípková (2018) zjistily, že rodiče nejvíce oceňují pomoc s 3–4letými dětmi a to v 10 %, dále je prarodičovské zapojení vítáno u dětí starších 4 let v 6,6 % v rodinách s oběma rodiči a v 7,4 % v rodinách samoživitelů. Ze získaných dat od 1083 respondentů s vnoučaty mladšími 10 let z výběrového šetření Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (dále jako SHARE) autorky zjistily, že 80 % respondentů bydlí do 25 km od bydliště svých dětí s vnoučaty a 16 % dokonce se svými dětmi a vnoučaty žije v jednom domě nebo domácnosti. Z toho se dá usoudit, že vzdálenost 25 km je udržitelná pro oboustranný kontakt i pomoc prarodičů s péčí o vnoučata. Co se týče kontaktu, bylo zjištěno, že 86 % prarodičů má alespoň nějaký kontakt (osobní, telefonický, písemný) se svým dítětem, to znamená rodičem vnoučete. 36 % je v takovémto kontaktu denně. Pouze 4 % prarodičů je se svými dětmi v kontaktu méně než jednou měsíčně. A co se týče pomoci s péčí o vnoučata, tak 44 % prarodičů v uplynulých 12 měsících (v rámci realizace výzkumu) o vnoučata nepečovalo bez přítomnosti rodičů vůbec. 21 % prarodičů pomáhá s péčí téměř každý týden a 9 % téměř každý den (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014, 2018).

Co se týče věkového rozptylu prarodičů, kteří se do péče o vnoučata zapojují, panují lehké nesrovnalosti. Hasmanová Marhánková a Štípková (2014) tvrdí, že se nejvíce zapojují padesátníci (46 %), potom šedesátníci (42 %) a nakonec lidé starší 70 let (9 %). Naproti tomu Patschová (2014) uvádí na prvním místě prarodiče ve věku 60–70 let v 11 % s odůvodněním, že jsou v důchodu a mohou se o vnoučata starat. Dále ale ještě zmiňuje péči babiček, které se zapojují nejvíce ve věku 50–59 let. Jako poslední vzpomíná prarodiče ve věku 70–100 let, kteří podle ní o vnoučata nepečují nejspíš proto, že jim to buď nedovoluje jejich zdravotní stav nebo jsou už jejich vnoučata dospělá a péči nevyžadují.

Prarodiče je možné rozdělit podle vzdělání. Hasmanová Marhánková a Štípková (2014) uvádí, že 37 % prarodičů z výzkumného vzorku bylo vyučených, 35 % mělo střední školu, 14 % základní školu, pouze 9 % vysokou školu a 5 % uvedlo jiné vzdělání. Petrová Kafková

(2014) ve svém výzkumu založeném na datech získaných během šetření SHARE 2010/2011 zjistila, že počet vnoučat stoupá s věkem prarodiče, což je celkem očekávatelné. Na druhou stranu ale počet vnoučat klesá s výškou vzdělání prarodiče. Jako poslední zmiňuje, že ženy se o vnoučata starají nehledě na svůj rodinný stav. Kdežto muži vnoučata hlídají, pokud žijí v manželství. Ve svém výzkumu ještě zjistila, že pokud mají prarodiče více dětí, tak většinou pomáhají s péčí o vnoučata jednomu ze svých dětí přednostně (72 %), potom dvou dětem (25 %) a nakonec třem (3 %). 22 % prarodičů hlídá vnoučata téměř každý den, 35 % téměř každý týden, 25 % téměř každý měsíc. Dále také uvádí, že nejvyšší podíl pečujících prarodičů je v Nizozemí (78 %), Belgii (76 %) a Dánsku (74 %). Česká republika se pohybuje mírně pod průměrem.

Hasmanová Marhánková a Štípková (2014) navíc uvádí, že téměř 60 % prarodičů nemá výdělečné zaměstnání (což znamená, že jsou to nepracující nebo invalidní důchodci), téměř 37 % respondentů odpracuje více než 20 hodin za týden, zbývající 3 % pracují na malý úvazek do 20 hodin za týden.

Co se týče modelů hlídání vnoučat, je možné české, potažmo evropské, prarodiče zařadit na pomezí dvou modelů hlídání vnoučat prarodiči. Prvním modelem je skandinávský, při kterém prarodiče pečují o vnoučata podobným stylem, jako u nás, ale s menší časovou intenzitou. Na druhé straně je model jihoevropský, kde o vnoučata pečuje relativně málo prarodičů, avšak s vyšším časovým zapojením. To, že se Evropa pohybuje někde mezi těmito modely možná zapříčiňuje charakteristika sociálního systému. Závisí totiž na tom, jaká je dostupnost zařízení péče o předškolní děti, zaměstnanost žen a délka mateřské a rodičovské dovolené v daných zemích. Empirické studie ale naznačují, že například ve Skandinávii je díky rozvinutému sociálnímu systému nepřímě podporován kontakt prarodičů s vnoučaty, neboť mají rodiče volnější ruce v trávení vlastního volného času a je potřeba, aby se někdo postaral o jejich děti (Albertini, Kohli & Vogel, 2007 podle Hamplová, 2014).

Data získaná z mezinárodního šetření SHARE pochází od reprezentativního vzorku respondentů z vybraných evropských zemí ve věku 50+ z let 2006–2007, kdy byla součástí šetření i ČR. Součástí SHARE byla otázka, která měla sloužit jako odhad pečujících prarodičů. Celkově byla získána data od 9978 prarodičů s vnoučetem ve věku 0–12 let. Podle výsledků čeští prarodiče pečují o vnoučata se střední intenzitou a tím se podobají prarodičům v Německu, Rakousku, Francii či Belgii (Hamplová, 2014).

Hasmanová Marhánková (2018) pracovala s daty ze stejného výzkumu zahrnující respondenty ve věku 50+ a jejich partnery, jež žijí v jedné domácnosti a zároveň mají vnouče mladší 10 let. Kritériím odpovídalo 1083 prarodičů. Respondenti odpovídali na otázky zaměřené na několik okruhů (socioekonomické postavení, zdraví, společenské a rodinné vazby). Pro péči o vnoučata byly zásadní informace o socioekonomické a rodinné charakteristice dotazovaných a dětí, od kterých mají vnoučata.

Babičky v ČR stráví péči o vnoučata v průměru devět hodin týdně, dědečkové pět. Vzorce zapojení prarodičů se liší s ohledem na věk vnoučat a rodinné uspořádání v jejich rodině. Např. 8,3 % rodin se dvěma rodiči s dítětem ve věku 3–4 roky se spoléhá pouze na pomoc prarodičů. U rodin s jedním rodičem se stejně starým dítětem je to až 12,6 % (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014).

2.2 Faktory ovlivňující péči prarodičů o vnoučata

Faktorů, které se mohou projevat jako nesnáze v poskytování péče o vnoučata je hned několik. Tomuto tématu se věnují, jak čeští, tak zahraniční autoři, jejichž stručný přehled následuje.

Uhlenberg a Hamhill (1998) in Hasmanová Marhánková (2018) na základě předchozích studií identifikovali 6 faktorů, které jsou označeny jako sociodemografické charakteristiky prarodičů i vnoučat – geografická vzdálenost, kvalita vztahu mezi prarodiči a rodiči vnoučat, počet vnoučat, gender prarodičů, rodinný status prarodiče a charakter rodové linie původu vnoučat (jestli se jedná o vnoučata od dcery nebo od syna). Podle Petrové Kafkové (2014) celkově pečují prarodiče o vnoučata z 63 % od dcer a z 52 % od synů. Jako další faktory lze uvést věk a zdravotní stav prarodiče, ekonomickou aktivitu prarodiče a ekonomickou aktivitu rodiče a rodinný stav (Hamplová, 2014).

Ukazuje se, že prarodiče, kteří žijí s nesezdanými partnery (pravděpodobně mají po-manželský vztah) se od těch v manželství nebo mimo partnerský vztah svým pojetím prarodičovství liší. Prarodičů s novými partnery, kteří intenzivně pečují o vnoučata, je poměrně málo (11–29 %) oproti manželům (29–35 %) a samostatně žijícím (23–36 %). Přibližně 43–65 % prarodičů s nesezdanými partnery sice v kontaktu s dětmi je, ale vnoučata nehlídá. Prarodičů bez partnera, kteří o vnoučata pečují, je 36 %. Vzdělání se naopak nezdá být důležitým faktorem, který by ovlivňoval typ prarodičovské role (Uhlenberg & Hamhill, 1998 in Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014).

Patschová (2014) a Petrová Kafková (2014) se shodují na tom, že čím je prarodič starší, tím má menší šanci se starat o vnoučata. Nejstarší prarodiče 70–100 let mají až o 77 % nižší možnost na péči o vnoučata než prarodiče mladší. Horší zdravotní stav snižuje šance prarodičů na časté hlídání o 37 %.

2.3 Typologie prarodičovství

Na základě zjištěných dat Hasmanová Marhánková (2018) stanovila několik typů zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Intenzivní pečovatelé* se vyznačují poskytováním péče o vnoučata s týdenní nebo denní pravidelností bez ohledu na vzdálenost. Takto funguje 30 % prarodičů. Dalších 17–22 % prarodičů, kteří žijí v blízkosti a teoreticky by se o vnoučata starat mohli, ale z nějakého důvodu se do péče zapojují jenom občas. *Občasně pečující* prarodiče tvoří 8–12 % respondentů, kterým kromě jiných důvodů v péči brání vzdálenost bydliště, avšak když o vnoučata pečují, děje se tak bez přítomnosti rodičů. *Nepečující, ale přítomní* prarodiče samostatně o vnoučata nepečují, ale s jejich rodičem jsou v kontaktu alespoň jednou za týden a tvoří 41 %. Poslední je 15–20 % prarodičů, kteří se o vnoučata nestarají, do péče se vůbec nezapojují a s rodiči vnoučat nejsou ani v kontaktu. Je pozoruhodné, že mezi respondenty, kteří mají se svými dětmi časté kontakty, fyzická vzdálenost výrazně neovlivňuje ochotu starat se o vnoučata (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014; 2018).

Někteří autoři, jako například Hamanová Marhánková (2015) nebo Patschová (2014), se soustředili konkrétně na ženy v roli prarodičů a stanovily různá rozdělení péče poskytované babičkami. Hasmanová Marhánková (2015) na základě výsledků svého výzkumu, při kterém realizovala 40 hloubkových rozhovorů s matkami a babičkami dětí/vnoučat do 10 let, stanovila několik norem, na jejichž základě je možné charakterizovat typy zapojení babiček do péče o vnoučata. První je norma *nezasahování*. Tím, že babičky nezasahují do rodičovské výchovy, přispívají k harmonii výchovy a budují pozitivní atmosféru v rodině. Matky nebo tchýně v tomto případě byly zhmotněním a představou kvalitního vztahu mezi prarodičem a rodičem pro vnoučata/děti, aby věděly, jak si pomáhat a jak komunikovat. Další je norma *dostupnosti*, při níž je ideální, pokud je babička k dispozici pokaždé, když vznikne nenadálá situace a je potřeba s vnoučaty pomoci. Rodič může tuto pomoc buď vyžadovat sám nebo ji může babička nabídnout z vlastní iniciativy. Třetí je norma *aktivity*. Babičky by s vnoučaty měly společný čas trávit aktivně – hrát si,

být venku, na zahradě, někam jet... Vykonávat tedy takovou činnost, při které mohou obě strany něco zajímavého zjistit, něco se naučit.

Boshkova, Shastina a Shatunova (2018) zmínily Krasnovu, která podle míry aktivity a iniciativy identifikovala 3 hlavní typy babiček. První jsou *formální/obyčejné* babičky, které o vnoučata pečují prostřednictvím plnění domácích povinností a finanční podpory rodiny. Další jsou *aktivní/nadšené* babičky. Ty se o vnoučata starají, pomáhají jim s učením, hodně čtou a chodí do divadel. Poslední zmiňuje *vzdálené/symbolické* babičky, jenž vnoučatům věnují minimum pozornosti a času, omezují se pouze na ty činnosti, které mají samy rády a na dobu, kdy jim to vyhovuje.

Hasmanová Marhánková & Štípková (2014, 2018) rozdělila péči babiček do několika kategorií. První je *babička jako zaměstnání*, což je nejintenzivnější forma poskytování péče o vnoučata. Tráví s nimi několik hodin týdně bez přítomnosti rodičů či v případě malých dětí v přítomnosti matky. Často se jedná o každodenní kontakt, především, když se matky vrací do práce. Pomoc jako klíčová pro harmonizaci práce a péče o mladou rodinu. Tento způsob péče využívají rodiče jako výplň času mezi koncem školy (mateřské nebo základní) a návratem právě rodičů ze zaměstnání. Dalším je *babička na telefonu*, která hlídá nepravidelně několikrát za měsíc až několik hodin bez přítomnosti rodičů. Jedná se o nárazovou pomoc, kterou ve většině případů poptávají matky vnoučat. Reflektuje tedy silnou míru solidarity starší generace vůči té mladší. Také tato pomoc výrazně přispívá k udržení pohody v rodinách s malými dětmi díky pocitu, že v případě potřeby je vždy možné se na někoho obrátit a že tato pomoc nebude vnímána jako břímě. Třetí je *babička jako vynucená pomoc*. Intenzitou se podobá intenzivní péči, ale odlišuje se způsobem, jakým je jednotlivými aktérkami vnímána dostupnost pomoci a jak artikulují přítomnost mezigenerační ambivalence. Pomoc většinou poptávají matky, ale nevnímají ji jako samozřejmou, spíš zmiňují, že si o ni musí říkat. Další je *babička na zážitky*, která se spíše orientuje na poskytování zábavy než na obstarávání každodenních potřeb dětí. Pro vnoučata plní funkci animátora, neboť se stará o jejich pohodu a volný čas. Nehlídá, když se rodiče o děti nemohou postarat, ale tehdy, kdy se jí to hodí a má čas. Předposlední je *babička jako návštěva*. Ta samostatně o vnoučata nepečuje. Setkává se s nimi pouze za přítomnosti rodičů po omezenou dobu. Poslední je neutrálně nazvaný *nepřítomný prarodič*. S vnoučaty udržuje minimální kontakt nebo v kontaktu není vůbec. Důvodem jsou nejčastěji zhoršené vztahy v rodině. Každá z kategorií má svá pro a proti. Záleží na konkrétních jedincích a rodinných uspořádáních, jakou funkci bude babička, potažmo prarodiče obecně zastávat.

2.4 Výchova prarodičů na základě odlišnosti jejich pohlaví

Pečující role se přisuzuje spíše ženám, a proto jsou možná muži ve studiích opomíjeni, protože se nepředpokládá, že by o takovou činnost měli zájem a nebo se tím nechlubí (Patschová, 2014). Podle výzkumu Hasmanové Marhánkové a Štípkové (2018) jsou oba prarodiče pro vnouče důležití, ale nejspíš každý jinak. Babičky jsou většinou zajišťovatelky dobrého jídla, emocionálního pouta, láskyplného zázemí, péče a starostlivosti. Zatímco dědečkové vnoučatům předávají jisté modely, představy a zkušenosti a uvádí je tak do praktického života. Vnoučata jim mohou pomáhat při pracích na zahradě, kolem domu nebo při různých opravách. Dědečkové prý vnímají rozdíl mezi péčí o vnučku a vnuka, ale babičky to nerozlišují.

Ukazují se docela velké genderové rozdíly v zapojení prarodičů do péče především o malá vnoučata. Té se věnuje zhruba 37 % babiček, ale jen kolem 23 % dědečků. Babičky a dědečkové se významně neliší v četnosti situace, kdy některým svým dětem nejenže pomáhají s péčí o malé děti, ale ani spolu nejsou v častějším kontaktu (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014).

Z výsledků výzkumu realizovaného v českém prostředí od Patschové (2014) vyplývá rozdíl v hlídání vnoučat objevující se pouze v případě každodenního hlídání, kdy babiček je 11 % a dědečků 8 %. Dědečků, kteří o svá vnoučata nepečují je 56 % a babiček 51 %. Zdá se, že v ČR neplatí, že by se dědečkové do péče o vnoučata nezapojovali. O vnoučata se alespoň každý týden stará 24 % dědečků a 27 % babiček. Samostatně žijící dědečci mají o 51 % menší šanci se o vnoučata starat než babičky bez partnera. Soužití prarodičů zvyšuje šanci na péči o vnoučata až o 39 %. Dědečci mají o 53 % nižší šanci na hlídání vnoučat než babičky. Počet vnoučat se však ukázal jako pozitivní v tom smyslu, že čím více má dědeček vnoučat, tím má větší šanci na péči alespoň o jedno z nich v každotýdenní frekvenci (o 47 % vyšší v případě 2–5 vnoučat a o 53 % v případě 6 vnoučat). U dědečků je tedy omezující rodinný stav a věk, u babiček navíc zdravotní stav a počet vnoučat. Nejčastěji o vnoučata pečují muži v manželství. Pokud mají jiný rodinný stav, pečují skoro ve 40 % téměř každý týden nebo častěji (Petrová Kafková, 2014). Nejvíce o vnoučata pečují babičky ve věku 50–59 let a to každodenně (to je 15 %, ale dědečků 7 %, možná proto, že bývají častěji v práci) (Patschová, 2014). Častěji se stává, že babička hlídá vnouče své dospělé dcery, než aby dědeček hlídal vnouče svého dospělého syna (Hamplová, 2014).

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání je nedílnou součástí výchovy dítěte předškolního věku. Kapitola se věnuje jedné z důležitých institucí výchovně-vzdělávacího procesu, a to mateřské škole. Nastiňuje, s čím se v ní může dítě setkat, co mu nabízí a také jak mohou rodiče a prarodiče s mateřskou školou spolupracovat. Nakonec předkládá informace o učitelích MŠ, na jehož názor se zaměřuje bakalářská práce.

3.1 Rodina a mateřská škola

Hlavním zástupcem předškolního vzdělávání je mateřská škola. Je to instituce, která představuje přechod mezi soukromím rodiny a institucí školy a doplňuje rodinnou výchovu (Vágnerová, 2021). Mertin (2021) nástup do MŠ považuje sice za důležitý, ovšem ne za naprosto nezbytný. Dítě se díky nástupu do MŠ může ocitnout v situaci, kdy vstupuje do nové sociální skupiny samo za sebe tedy jako samostatný jedinec (Vágnerová, 2021). Vstupuje do nových situací, seznamuje se s novými rolmi, kterým se musí přizpůsobit. Ve společnosti se učí smysluplně projevovat své potřeby a také si uvědomuje, že ne vždy je jeho potřeba na prvním místě. Učí se ohleduplnosti a počkat, než je možno jeho potřebu uspokojit (Thorová, 2015). Musí si uvědomit, že prostředí MŠ není jenom jeho, ale že se o něj dělí se svými vrstevníky. Taktéž se dělí o hračky, a proto musí nalézt mechanismy, jak se domluvit tak, aby byli spokojeni všichni. MŠ nabízí prostor k seberealizaci dítěte mimo rodinu, ke srovnávání se se svými vrstevníky a také odlišení se od nich (Kolláriková & Pupala, 2010).

Nástup do MŠ je pro dítě i pro rodiče velký krok, je ale potřeba se na něj připravit. Rodiče by neměli dítěti tuto skutečnost představovat jako dramaticky zlomovou, ale jako něco, čím si každý prochází a že i oni to zvládli. Spolupráce školy s rodiči je nejen nutnou podmínkou úspěšného výchovně-vzdělávacího působení na děti, ale je to zásadní princip vzdělávání v demokratických podmínkách. Je dobré, aby se rodiče s danou MŠ domluvili na tzv. zvykání. Tím si zvyknou jak rodiče, tak učitelky, ale hlavně dítě. Bude mít možnost prozkoumat prostor MŠ, zjistí, jaké jsou tam k dispozici hračky, že si může hrát s vrstevníky a že mu tam může být příjemně. Záleží však na každém dítěti, jak se s opuštěním výlučně rodinné péče popasuje a jestli bude do MŠ chodit s chutí či nikoliv (Kuchařová, 2019; Mertin, 2021).

Opravilová (2016) upozorňuje na to, že poslední rok před nástupem na základní školu musí rodiče své dítě zapsat k docházce do mateřské školy. Tento poslední rok je totiž ze zákona

povinný a má dítě připravit na vstup do základního vzdělávání. Učitelky MŠ se tak snaží nastavit stejné požadavky a podnětné prostředí jak dětem, které chodily do MŠ již dříve, tak i dětem, které nastoupily až do posledního roku docházky.

Stejně jako rodiče mohou i prarodiče s MŠ spolupracovat na výchově dítěte předškolního věku. Mohou být zapojováni do různých akcí pořádaných školou. Ať už jsou to besídky, rukodělná odpoledne nebo zahradní slavnosti (Lažová, 2013).

Rabušicová, Brücknerová, Kamanová, Novotný, Pevná a Vařejková (2016) uvádí, že mohou být senioři zapojeni do programů na podporu začleňování seniorů k rodinám s malými dětmi. Tito senioři ale nejsou prarodiči dětí předškolního věku, pouze dobrovolně plní jejich funkci.

Situace se zabezpečením dětí předškolního věku se zlepšuje hlavně díky souběhu dvou skutečností. Jednou z nich je pokles porodnosti v letech 2010–2013 a zvyšování investic do budování mateřských škol a dalších zařízení péče o děti. V souvislosti s tím se zlepšuje i legislativa související se zakládáním a provozováním nerodinné péče. Navýšení kapacity MŠ je v průzkumu veřejného mínění jedním z nejpožadovanějších opatření rodinné politiky státu (Kuchařová, 2019).

3.2 Učitel mateřské školy

Tak jako je pro dítě důležitý rodič v rodině, stejně tak je pro něj důležitý i učitel v mateřské škole. Oba jej provází okolním světem a snaží se jej připravit na samostatný život. Učitel mateřské školy bývá často člověkem, ke kterému se dítě připoutá, když není jeho pečující osoba v blízkosti (Opravilová, 2016).

Učitel mateřské školy není jen povolání nebo zaměstnání. Učitel obecně je chápán spíše jako poslání. Je pro dítě vzorem, nastavuje mu „správný“ obraz chování, jednání, přemýšlení či přístupu sám k sobě jako k jedinci zapojeného do společnosti. Nemůže se jím tedy stát kdokoliv. Je potřeba získat jisté vzdělání ať už na střední odborné škole pedagogické nebo na vysoké škole se zaměřením na preprimární vzdělávání. Učitel mateřské školy nemá jednoduché postavení, neboť pracuje s dětmi předškolního věku, které se primárně učí nápodobou, v rámci společenského soužití sociálním učením, a proto je na jeho osobu kladen veliký tlak. Svým přístupem navazuje na rodinnou výchovu, nastavuje dětem mantinely, učí je se orientovat ve skupině, vyjádřit své názory a taky je prosazovat. Přichází do kontaktu s různými dětmi, které pochází z odlišných prostředí, proto se musí flexibilně

rozhodovat o tom co, kdy, kde, proč a jak aplikovat. Musí pečlivě promyslet, jaký to bude mít na děti efekt; jestli danou dovednost využijí v praktickém životě; zda jim jejich počínání usnadní nebo spíš zkomplikuje. Učitel tedy při každém svém kroku musí zohlednit nespočet proměnných a za pomoci svých vědomostí vybrat nejlepší možnou cestu k cíli (Kolláriková & Pupala, 2010; Opravilová, 2016).

Syslová (2013) ve své publikaci zmiňuje sedm kompetencí, kterými by měl kvalitní učitel disponovat. Jedná se o kompetenci předmětovou; didaktickou a psychodidaktickou; pedagogickou; diagnostickou a intervenční; sociální, psychosociální a komunikační; manažerskou a normativní; a nakonec profesně a osobnostně kultivující.

Učitel by měl být také schopen střízlivé sebereflexe, při níž by měl rekapitulovat svou výchovně-vzdělávací činnost a hodnotit, zda se mu jeví jako účinná či nikoli, co by pro příště změnil a co zachoval, jak by mohl svou práci rozvíjet atd. Významným požadavkem na učitele je celoživotní vzdělávání a zdokonalování jeho dovedností (Syslová, 2013).

Jak bylo uvedeno dříve, učitel mateřské školy spolupracuje s rodiči a stejně tak i s prarodiči. Tato spolupráce může probíhat na denní bázi nebo příležitostně. Záleží na tom, jak často mají obě strany možnost spolupracovat na výchovně-vzdělávacím procesu dítěte předškolního věku. Je však žádoucí, aby učitel a rodič nebo prarodič dodržovali jednotný styl výchovy a aby byli dítěti co nejlepším vzorem (Lažová, 2013; Opravilová, 2016).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Kvantitativní výzkum má několik fází, které jsou rozpracovány v následujících podkapitolách. Jedná se o výzkumný problém, výzkumné cíle a k nim se pojící výzkumné otázky, charakteristika výzkumného vzorku a výzkumné metody, předvýzkum a limity výzkumu.

4.1 Výzkumný problém

V bakalářské práci se jedná o deskriptivní výzkumný problém, který Gavora (2010) definuje jako popisný, jenž hledá odpověď na otázku „jaké to je?“ Uvádí také, že „zjišťuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu“ (Gavora, 2010, s. 56). Pro ideální rozvoj dítěte předškolního věku spolu musí učitelé MŠ a rodiče dětí spolupracovat. Stává se, že jsou do výchovy těchto dětí zapojeni i jejich prarodiče. I s těmi musí učitelé MŠ spolupracovat, proto se nabízí otázka, jež je tématem této práce. Tak, jako je možné považovat rodiče za odborníky na své dítě, je možné v rámci institucionalizované výchovy dětí předškolního věku považovat za odborníky právě učitele MŠ. Z těchto důvodů je tedy vhodné znát jejich názor na zapojení prarodičů do výchovy dítěte.

4.2 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl

- Zjistit, jaký mají učitelé mateřských škol názor na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku.

Dílčí výzkumné cíle

- Zjistit, jaký význam přisuzují učitelé mateřských škol prarodičům ve výchově dítěte předškolního věku.
- Zjistit, jaký názor mají učitelé mateřských škol na rozdíl ve výchově vnoučat poskytované jednotlivými pohlavími prarodičů.
- Zjistit názor učitelů mateřských škol na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou.
- Zjistit názor učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku v souvislosti s mateřskou školou.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

- Jaký mají učitelé mateřských škol názor na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku?

Dílčí výzkumné otázky

- Jaký význam přisuzují učitelé mateřských škol prarodičům ve výchově dítěte předškolního věku?
- Jaký názor mají učitelé mateřských škol na rozdíl ve výchově vnoučat poskytované jednotlivými pohlavími prarodičů?
- Jaký názor mají učitelé mateřských škol na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou?
- Jaký názor mají učitelé mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku v souvislosti s mateřskou školou?

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří 100 učitelů MŠ ze Šumperského okresu. Nejprve byli osloveni ředitelé a vedoucí učitelky škol a s jejich souhlasem byl dotazník administrován prostřednictvím online prostředí až k učitelům MŠ. Výzkum probíhal v MŠ po celém Šumperském okrese v rámci 21 dní v měsíci březnu 2023.

4.5 Výzkumná metoda

Výzkumnou metodou je dotazník administrovaný online formou. Primárně byli respondenti oslovováni prostřednictvím jejich nadřízených a následným zasláním odkazu na internetový dotazník prostřednictvím emailu.

Položky dotazníku mají rozdílné formy. Jednou z nich je *uzavřené/dichotomické* otázky, na kterou mohou respondenti odpovídat výběrem z jednoznačně nabízených možností. Druhou formou jsou *polouzavřené* otázky, kde jsou nabízené možnosti odpovědí, ale zároveň místo na odůvodnění zvolené či doplnění individuální odpovědi. Třetí formou jsou *škálované* otázky, ve kterých mají respondenti možnost vyjádřit svůj souhlas na nabízené škále, přičemž jsou použité intervalové škály. Dotazník obsahuje i několik *otevřených* položek, kde se od respondentů žádá vlastní odpověď. U každé položky je uveden jasný pokyn pro její vyplnění.

Dále jsou zařazeny položky inspirované Hasmanovou Marhánkovou & Štípkovou (2014). Autorky na základě informací získaných ve svém kvalitativním výzkumu stanovily typologii vzorců prarodičovství z pohledu matek a babiček. Právě tato typologie je využita pro dvě položky dotazníku. Položka č. 11 je zachována s typologií babiček a položka č. 12 byla přizpůsobena na typologii dědečků. Důvodem zapojení těchto položek je ověření typologie na výzkumném vzorku bakalářské práce.

Jsou také zařazeny položky o výchovných stylech rodičů a prarodičů. Jejich parafráze pochází od Mertina (2013). Jedná se o položky č. 18, č. 19 a č. 20. Parafráze jsou uvedené jako charakteristiky daných výchovných stylů.

Před samotným dotazníkem je zařazen úvodní odstavec se základními informacemi. Obsahuje také informaci, že je dotazník plně anonymní a jeho vyplnění je zcela dobrovolné. Následují položky týkající se problematiky prarodičovství a nakonec demografické položky (Gavora, 2010).

Dotazník je součástí přílohy P I.

4.6 Předvýzkum

Předvýzkum byl realizován na výzkumném vzorku 9 respondentů. Respondentům byl prostřednictvím online prostředí administrován dotazník se všemi instrukcemi. Na konci dotazníku bylo několik položek žádajících o zpětnou vazbu. Na základě této zpětné vazby a vyhodnocených dat byl dotazník zpracován do finální podoby pro výzkum. Vzhledem k rozsahu práce výsledky předvýzkumu uvedeny nejsou.

4.7 Limity výzkumu

Jako limit výzkumu je možné považovat počet respondentů. Na jednu stranu je počet 100 respondentů uspokojivý vzhledem k tomu, že byli respondenti záměrně osloveni v rámci jednoho okresu, konkrétně Šumperského. Na druhou stranu by však bylo možné výzkumný vzorek rozšířit i do dalších okresů, na celý Olomoucký kraj nebo celou republiku.

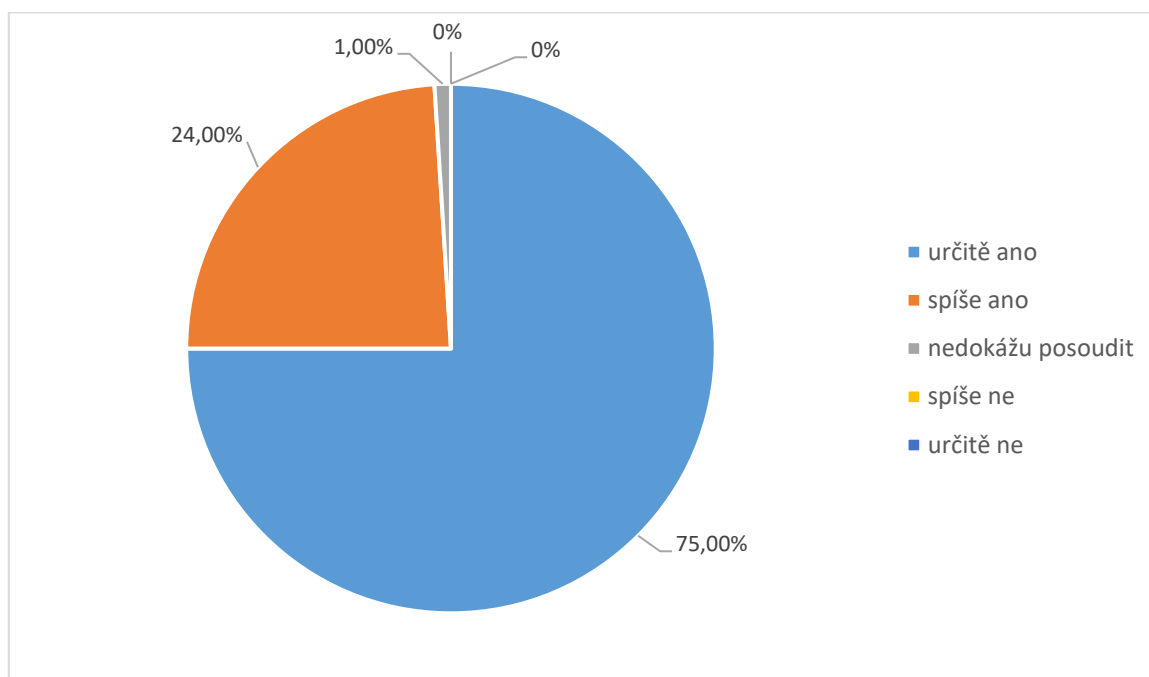
Dalším limitem výzkumu lze chápat administraci dotazníků prostřednictvím online prostředí, neboť starší ročníky respondentů nemusí ovládat moderní technologie, tudíž se nemusely do výzkumu zapojit. Což je škoda, protože je možné, že informace právě od těchto respondentů by mohly výrazně do výzkumu přispět.

5 ZPRACOVÁNÍ A INTERPRETACE DAT

Dotazník vyplnilo 100 učitelů MŠ ze Šumperského okresu. V rámci kontroly korektnosti vyplněných dotazníků byly zjištěny jisté nesrovnalosti hlavně ve 26 dotaznících. Respondenti těchto dotazníků nedodrželi pokyny pro vyplňování dotazníku uvedené u polouzavřených položek. Z toho důvodu bylo z vyhodnocování inkriminovaných polouzavřených položek zmiňovaných 26 dotazníků vyřazeno. V některých případech došlo k vyřazení dalších dotazníků, neboť respondenti také nedodržely pokyny. U vyhodnocování ostatních položek byly však tyto dotazníky ponechány. K tomuto kroku bylo přistoupeno na základě publikace Gavory (2010).

Získaná data byla zpracována a jsou uvedena v této kapitole společně s jejich interpretací. Ke každé položce z dotazníku náleží graf. Co se týče typů těchto grafů, byly použity koláčové a sloupcové grafy, a to především z důvodu jejich přehlednosti. Otevřené položky byly vyhodnoceny a počty respondentů jsou v příslušných grafech uváděny v absolutních i relativních četnostech. Při vyhodnocování otevřených položek a položek, kde mohli respondenti zvolit více odpovědí, byly odpovědi respondentů zařazeny do několika kategorií, proto celek nečiní 100 %.

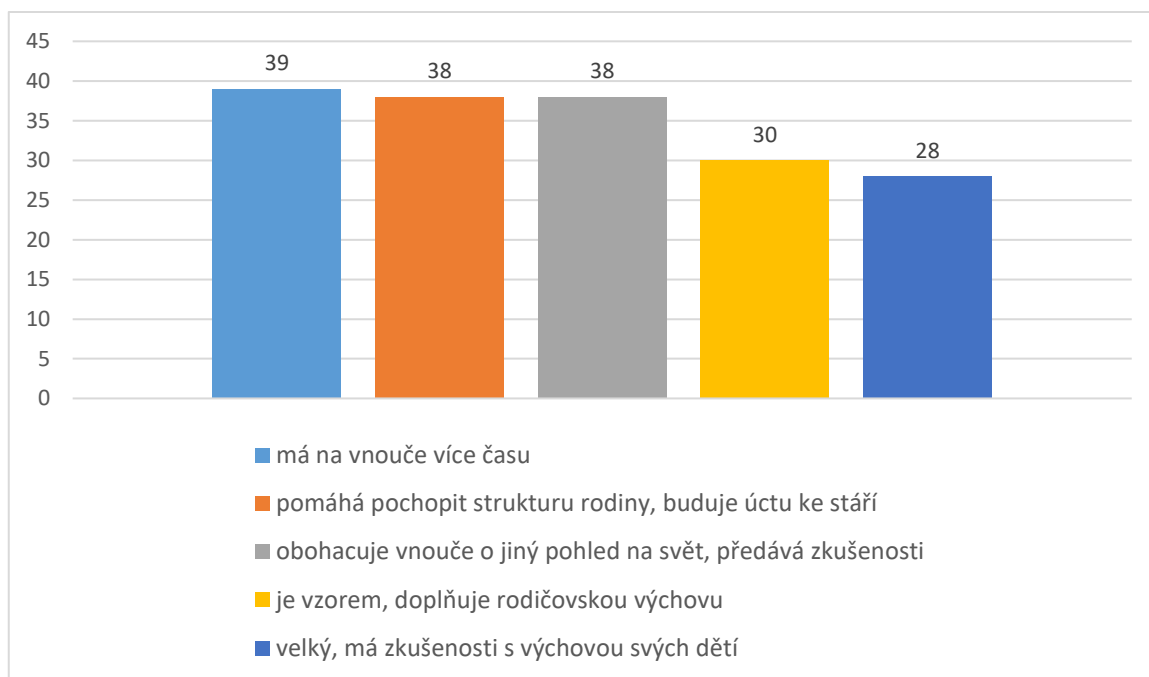
Graf č.1 se vztahuje k první položce dotazníku znějící: *Je, podle Vás, prarodič důležitý ve výchově dítěte předškolního věku?* Ukazuje názor respondentů, tedy učitelů MŠ, na důležitost prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Téměř všichni respondenti považují prarodiče za důležitého v rámci výchovy dítěte předškolního věku. Tuto skutečnost lze vyčíst i z grafu, kde je jasně vidět, že 75 % (n = 75) respondentů vybralo *určitě ano* a 24 % (n = 24) *spíše ano*. Jeden respondent vybral možnost *nedokážu posoudit*. Zbylé možnosti odpovědi *spíše ne* a *určitě ne* nevybral nikdo z respondentů.

Graf č. 1 – *Důležitost prarodiče ve výchově*

Na tyto výsledky navazuje Graf č. 2, jenž znázorňuje odpovědi na druhou položku dotazníku: *Jaký má, podle Vás, prarodič význam ve výchově dítěte předškolního věku?* Od respondentů byla v této položce žádána vlastní odpověď. Výpovědi respondentů byly zařazeny do několika tvrzení, proto celek nečiní 100 %. Údaje v grafu jsou uvedeny v počtech respondentů. Nejčastěji, konkrétně v 39 případech, se objevovalo tvrzení, že si prarodič umí na vnouče udělat mnohem více času než rodič, a tak se mu může více věnovat. Zároveň tito respondenti uváděli, že se prarodič vyznačuje jistými vlastnostmi jako například trpělivostí, laskavostí nebo že od vnoučete nepožaduje dokonalost. V dalších 38 případech respondenti uváděli, že prarodič pomáhá dítěti pochopit strukturu rodiny, buduje rodinné pouto a úctu ke stáří. Také uváděli, že má prarodič s dítětem hluboké pouto, vypráví mu o rodinné historii a také „jak se žilo dříve“. Ve stejném počtu, tedy ve 38 případech respondenti odpověděli, že prarodič předává dítěti zkušenosti, učí ho novým dovednostem, obohacuje jej o zážitky, názory a také mu ukazuje jiný pohled na svět a způsob

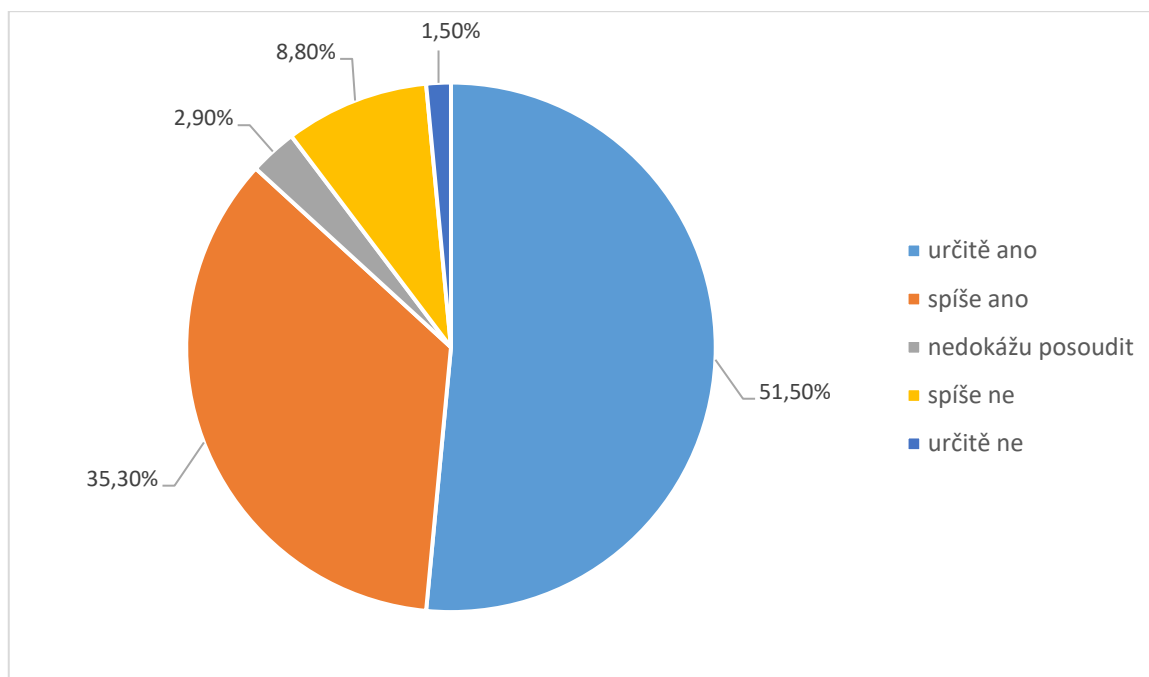
života. Dále respondenti zmiňovali, že prarodiče doplňují rodičovskou výchovu, pomáhají s ní rodičům dítěte, a tak jsou i prarodiče pro dítě vzorem. Konkrétně tak bylo v 30 případech. Posledním tvrzením, které se v odpovědích respondentů objevilo bylo, že má prarodič velký/zásadní význam, neboť má zkušenosti z výchovy svých dětí, které může aplikovat i na vnoučata. To uvedli respondenti ve 28 případech.

Graf č. 2 – Význam prarodiče ve výchově

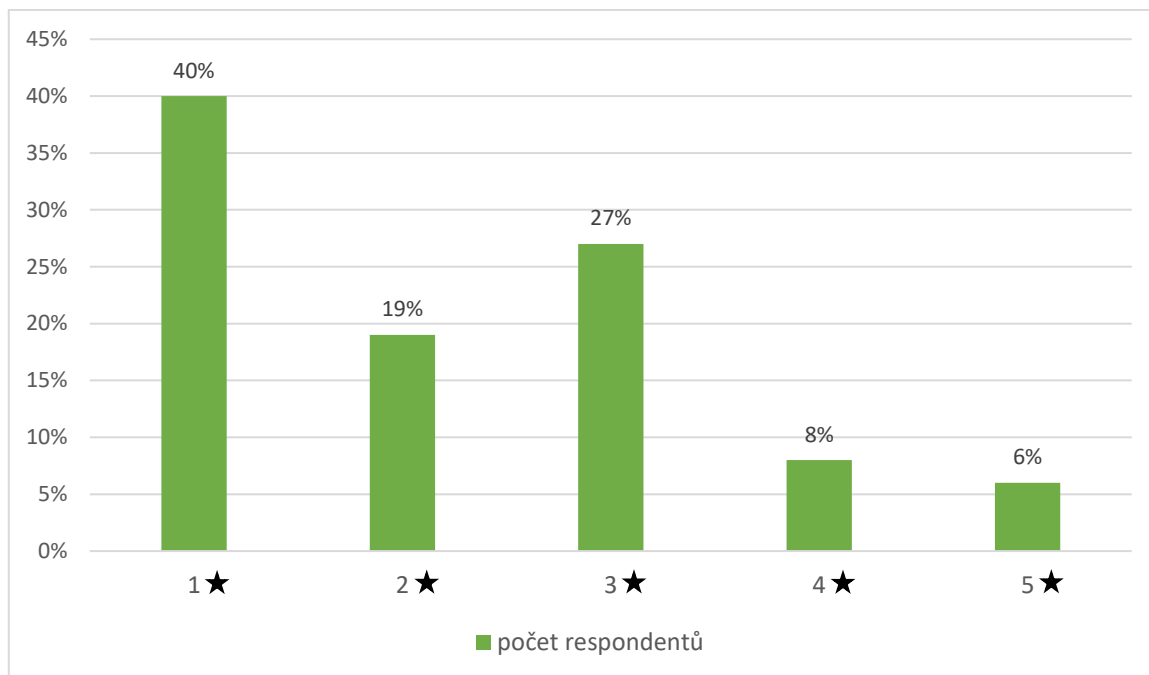
Z Grafu č. 3 je možné vyčíst, jestli učitelé MŠ považují vzdálenost bydliště prarodiče od bydliště dítěte předškolního věku za faktor, který může ovlivňovat výchovu jejich vnoučete. Znázorňuje totiž odpovědi respondentů na třetí položku dotazníku, která zněla: *Má, dle Vašeho názoru, vzdálenost bydliště prarodiče od bydliště dítěte předškolního věku vliv na jeho výchovu?* Většina respondentů označila, že ano. Konkrétně je to 51,5 % (n = 35) *určitě ano* a 35,3 % (n = 24) *spíše ano*. 2,9 % (n = 2) respondentů to *nedokážou posoudit*, dalších 8,8 % (n = 6) respondentů označilo *spíše ne* a posledních 1,5 % (n = 1) *určitě ne*. 100 % v této položce činilo 68 respondentů z důvodu nedodržení pokynů pro vyplnění položky, jak již bylo zmíněno dříve. Respondenti byli požádáni o odůvodnění svého výběru, kde se nejčastěji, ve 34 případech, objevovala odpověď, že vzdálenost bydliště ovlivňuje četnost kontaktů prarodiče s dítětem předškolního věku. Druhá nejpočetnější odpověď vysvětlovala, že pokud bydlí prarodič blíž, může se s dítětem lépe poznávat a trávit více společného času. Ta se objevila ve 14 případech. Třetí nejpočetnější odpověď v podstatě podporovala předchozí dvě, neboť vysvětluje, že když bydlí prarodič dál, nemusí mít takový vliv na vnouče v rámci jeho výchovy, uvedli respondenti v 10 případech. V 7 případech

se objevovaly odpovědi s tím, že záleží na vztazích v rodině, a ne na vzdálenosti bydliště, což potvrzují další odpovědi, které uvádí, že pokud je vůle, může bydlet prarodič daleko, ale stejně se s vnoučetem vidá. Tomu nahrávají i další odpovědi zmiňující rozvoj technologií a cestování, díky čemuž se vzdálenost mezi prarodiči a vnoučetem stírá. Nakonec se objevovaly lehce protichůdné názory. Jedním z nich bylo tvrzení, že vychovává rodič, a ne prarodič a druhým, že styk prarodiče s vnoučetem ovlivňuje chování ke starším lidem.

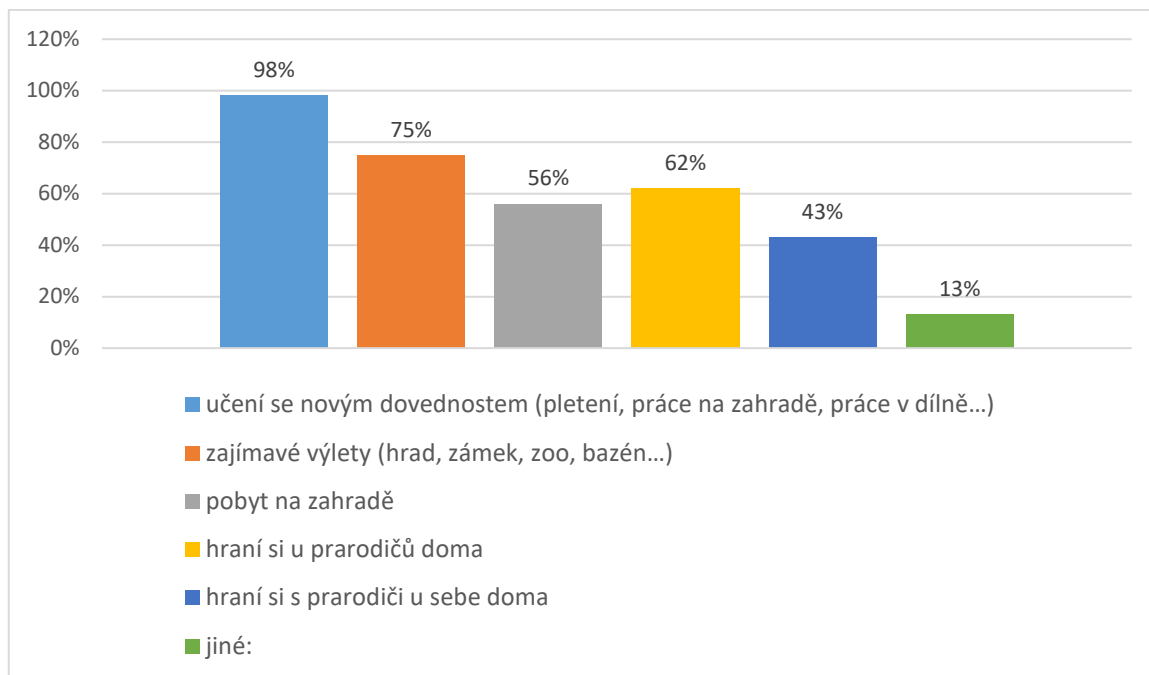
Graf č. 3 – Vzdálenost bydliště prarodiče

V rámci čtvrté položky dotazníku: *Za jak důležité považujete trávení společného času prarodiče s dítětem předškolního věku bez přítomnosti jeho rodičů?* měli respondenti možnost svůj názor označit na škále od 1 = podstatné po 5 = zanedbatelné. Graf č. 4 ukazuje, tyto výsledky. Lze pozorovat, že 40 % (n = 40) respondentů jej považuje za podstatné, neboť označili 1 ★. Dalších 19 % (n = 19) respondentů označilo 2 ★ a 27 % (n = 27) respondentů střední možnost 3 ★. Méně zastoupená byla hodnota 4 ★, kterou označilo 8 % (n = 8) respondentů. Jako zanedbatelné trávení času považuje 6 % (n = 6) respondentů, jež označilo 5 ★. Lze tedy říci, že respondenti trávení společného času prarodičů s vnoučaty považují spíše za podstatné.

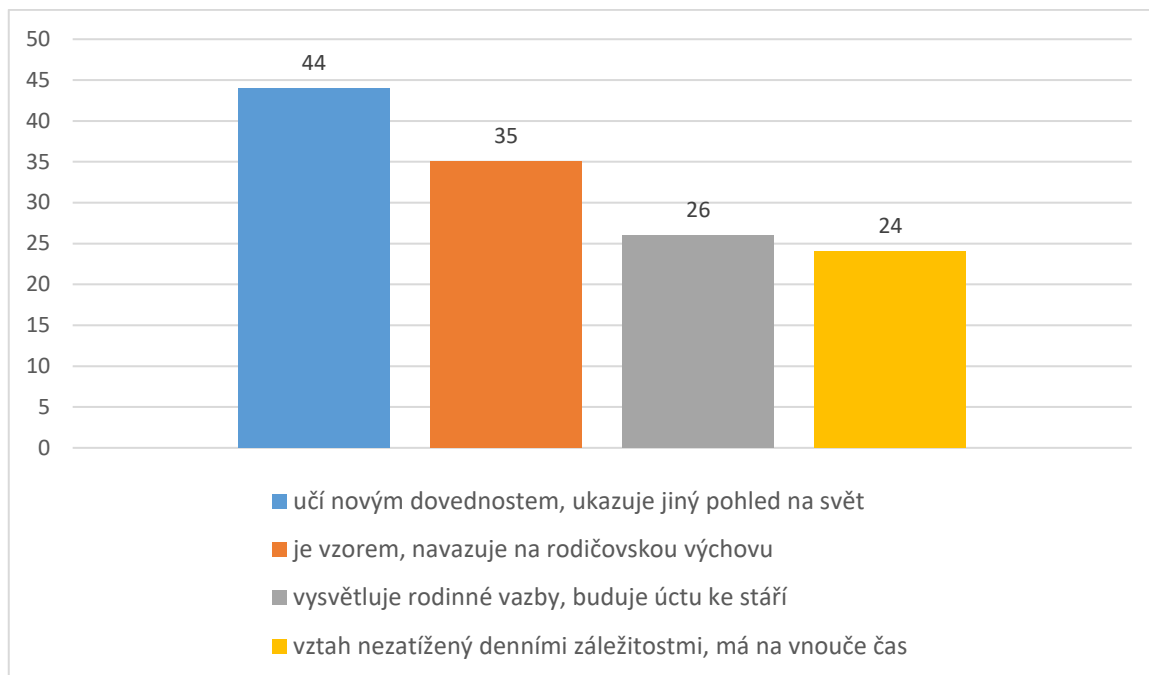
Graf č. 4 – *Důležitost trávení volného času prarodiče s vnoučetem bez přítomnosti rodičů*

Z Grafu č. 5, jenž vyobrazuje odpovědi respondentů na pátou položku dotazníku: *Jaké činnosti mohou být, podle Vás, přínosné ve výchově prarodiče pro dítě předškolního věku?* lze poznat, že z nabízených činností respondenti označili valnou většinu za přínosnou. Respondenti měli možnost označit několik činností, proto celek netvoří 100 %. Nejvíce označovaná možnost, 98 % (n = 98) respondentů, je *učení se novým dovednostem (pletení, práce na zahradě, práce v dílně...)*. Druhou nejpočetnější zajímavé výlety (*hrad, zámek, zoo, bazén...*) označilo 75 % (n = 75) respondentů. Třetí, podle 62 % (n = 62) respondentů, nejprínosnější možností je *hraní si doma u prarodičů*. Dále označilo 56 % (n = 56) respondentů *pobyt na zahradě*, přičemž nebyla specifikovaná náplň pobytu. Možnost *hraní si s prarodiči u sebe doma* označilo 43 % (n = 43) respondentů. Poslední možnost *jiné*: vybralo 13 % (n = 13) respondentů. Do této možnosti respondenti vpisovali vlastní návrhy na trávení společného času prarodiče s vnoučetem. Nejčastěji uváděli společné aktivity, doprovázení na kroužky, výlety do ciziny, a to konkrétně v 9 případech. Dále zmiňovali vyprávění o rodinné historii a budování vzájemného pouta v 7 případech. Ve 3 případech respondenti uvedli společné čtení.

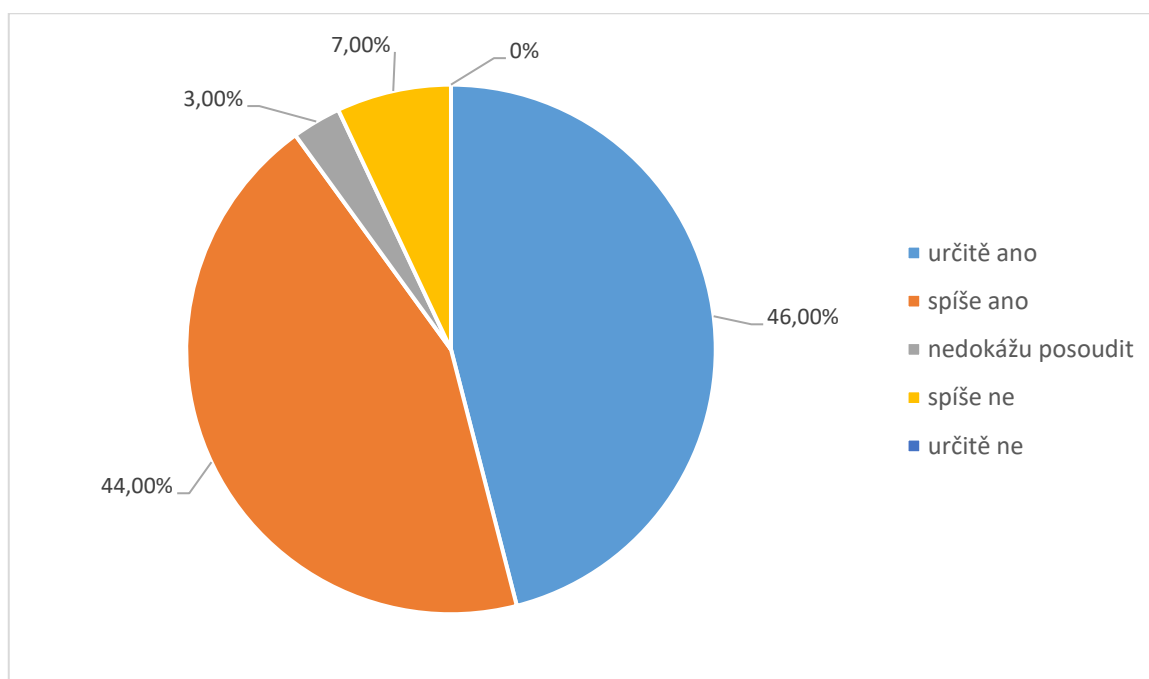
Graf č. 5 – Výchovně přínosné činnosti

Přínosem prarodiče při výchově se zabývá i další Graf č. 6, který znázorňuje odpovědi respondentů na šestou položku dotazníku znějící: *Jaký přínos má, podle Vašeho názoru, prarodič pro dítě předškolního věku ve výchově?* Od respondentů byla žádána vlastní odpověď. Výpovědi respondentů byly zařazeny do několika tvrzení, proto celek netvoří 100. Nejčastěji, konkrétně ve 44 případech, respondenti zmiňovali, že je prarodič pro dítě přínosný v učení novým dovednostem, ukazování jiného pohledu na svět, život a představování žebříčku hodnot. Druhým nejčastěji uváděným byl názor, že má prarodič velký přínos pro dítě, neboť navazuje na rodičovskou výchovu, obohacuje sociální vazby dítěte, a tak může být jeho vzorem. Tito respondenti také uváděli, že je prarodič mezičlánkem mezi výchovou rodinnou a institucionální, usnadňuje totiž dítěti přechod z péče matky a pomáhá mu při osamostatňování. To uvedli respondenti ve 35 případech. Dále respondenti ve 26 případech uváděli, že prarodič dítěti vysvětluje rodinné vazby, fungování rodiny a její tradice. Vytváří také úctu ke stáří a buduje citový vztah. Jako poslední respondenti ve 24 případech uváděli, že má prarodič na dítě více času, proto se mu může klidně, s rozvahou a trpělivostí věnovat. Má s vnoučetem vztah nezatížený denními záležitostmi a často nebývá tak striktní jako rodiče vnoučete.

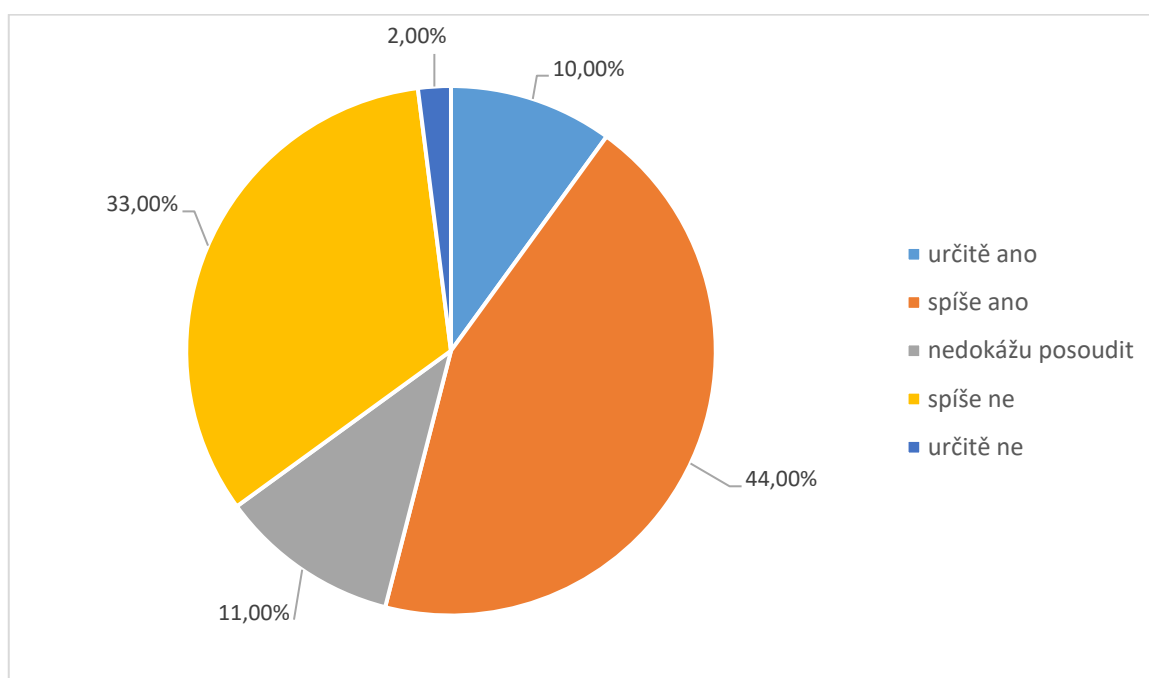
Graf č. 6 – Přínos prarodiče pro dítě v jeho výchově

Z následujícího Grafu č. 7, který ukazuje odpovědi respondentů na sedmou položku dotazníku: *Vyzvedávají prarodiče děti předškolního věku z mateřské školy?* lze pozorovat značné zapojení prarodičů, neboť nejvíce respondentů označilo ano. Konkrétně to bylo 46 % (n = 46) respondentů pro možnost *určitě ano* a 44 % (n = 44) respondentů pro možnost *spíše ano*. Pouhá 3 % (n = 3) respondentů označila možnost *nedokážu posoudit*. Posledních 7 % (n = 7) respondentů označilo *spíše ne*, což nemusí být znepokojující výsledek.

Graf č. 7 – Vyzvedávání dítěte prarodičem z MŠ

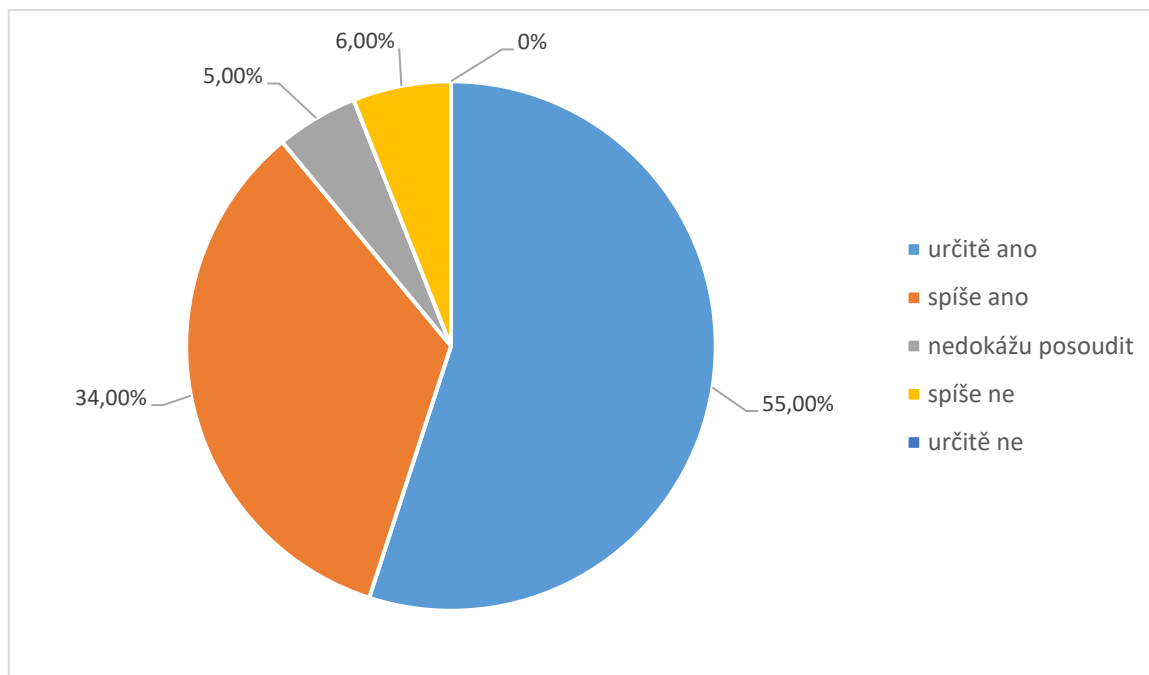
Graf č. 8 znázorňuje zájem prarodičů o dítě. Vztahuje se totiž k osmé položce dotazníku, která zněla: *Ptá se Vás prarodič na náplň dne a chování dítěte předškolního věku, když jej přijde vyzvednout z mateřské školy?* Zajímavé je, že značná část respondentů, konkrétně 44 % (n = 44), označila možnost *spíše ano*. Další značná část respondentů, 33 % (n = 33), označila *spíše ne*. Lze se tedy domnívat, že mají respondenti v podobě učitelů MŠ zkušenost s oběma případy prarodičů. Dalších 11 % (n = 11) respondentů označilo možnost *nedokážu posoudit*. O něco méně respondentů, konkrétně 10 % (n = 10) označilo možnost *určitě ano*. Zbývá 2 % (n = 2) respondentů označila možnost *určitě ne*.

Graf č. 8 – *Zájem prarodiče o náplň dne a chování dítěte*

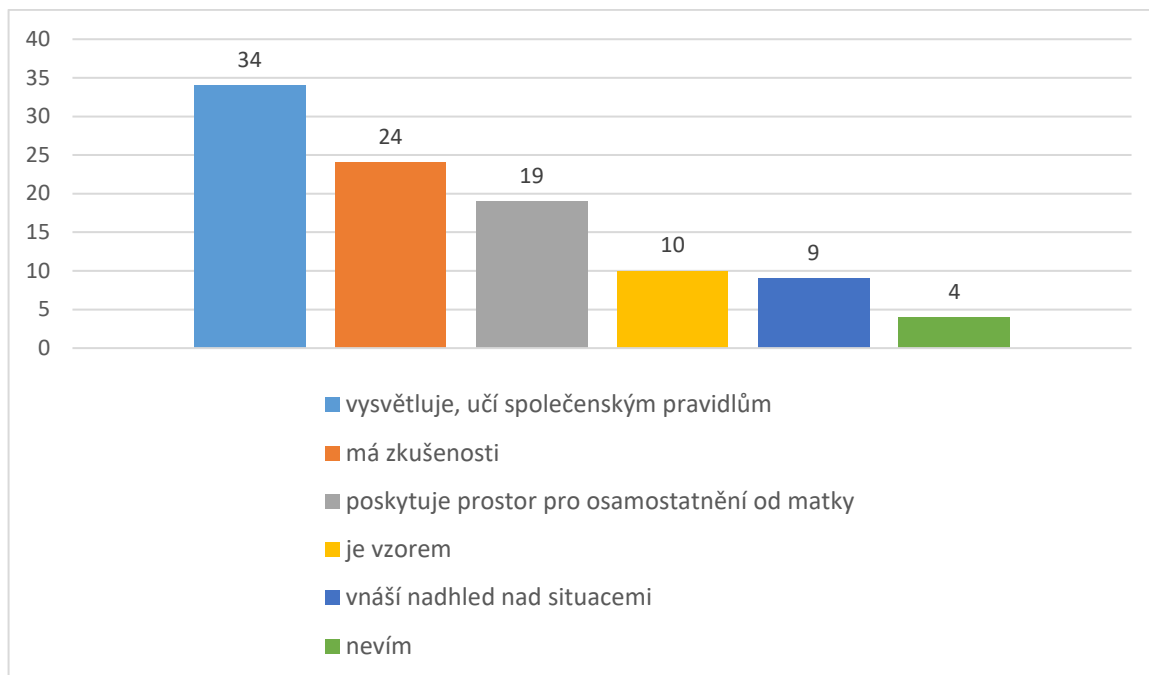
Na základě Grafu č. 7 a Grafu č. 8 je možné říct, že jsou prarodiče nápomocni rodičům při výchově dítěte předškolního věku alespoň v zajištění vyzvedávání dítěte z MŠ.

Z Grafu č. 9 jde jednoznačně poznat, že respondenti prarodiče považují za důležitého v rámci socializace dítěte předškolního věku, neboť znázorňuje odpovědi respondentů na devátou položku dotazníku: *Je, podle Vašeho názoru, prarodič důležitý pro socializaci dítěte předškolního věku?* Nejvíce respondentů, konkrétně 55 % (n = 55), označilo možnost *určitě ano*. Následuje 34 % (n = 34) respondentů, kteří označili *spíše ano*. Značně méně respondentů, 5 % (n = 5), označilo *nedokážu posoudit* a 6 % (n = 6) respondentů označilo *spíše ne*.

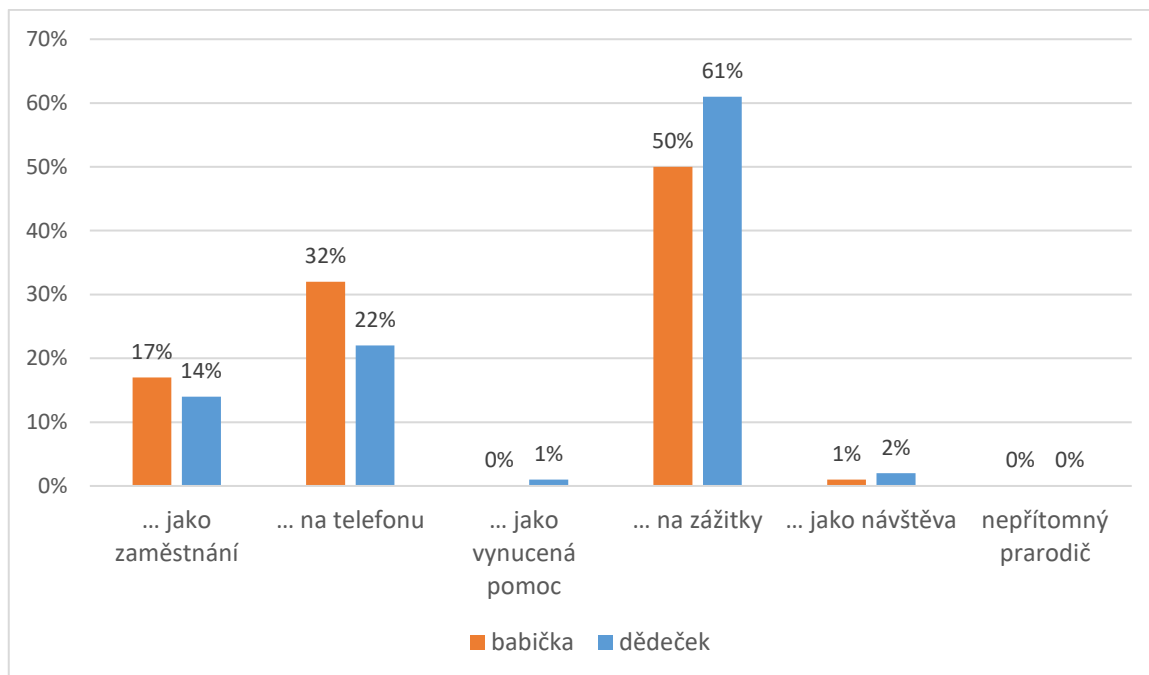
Graf č. 9 – Důležitost prarodiče při socializaci dítěte

Od respondentů byla v desáté položce dotazníku: *V čem může, podle Vašeho názoru, prarodič přispět v procesu socializace dítěte předškolního věku?* žádána vlastní odpověď, kterou znázorňuje Graf č. 10. Což znamená, že navazuje na předchozí položku dotazníku. Nejvíce byl respondenty zmiňovaný názor, konkrétně ve 34 případech, že prarodič s dítětem tráví hodně času, a tak s ním může komunikovat, vysvětlovat situace například na tom, jak to zvládli jeho rodiče. To může dítěti dodat odvalu a ujistit jej, že to také zvládne. Dále respondenti uváděli, že prarodič učí dítě společenským pravidlům, úctě k autoritám a také ke stáří. Ve 24 případech respondenti zmiňovali, že má prarodič již zkušenosti s osamostatňováním svých dětí, a tak může být vnoučeti ku pomoci. Učí vnouče novým dovednostem, předává mu zkušenosti a vysvětluje společenské role a hodnoty. Dále respondenti v 19 případech uvedli, že prarodič pomáhá dítěti při odloučení od matky, protože prarodiče zná, a tak pro něj není odloučení tak nepříjemné. V 10 případech respondenti napsali, že prarodič bývá pro dítě vzorem, a tak může dítěti se socializací pomoci. V 9 případech, bylo zmíněno vnášení nadhledu prarodičem. Poskytování jiných názorů a pohledu na svět. Poslední 4 respondenti uvedli, že neví nebo nemohou posoudit.

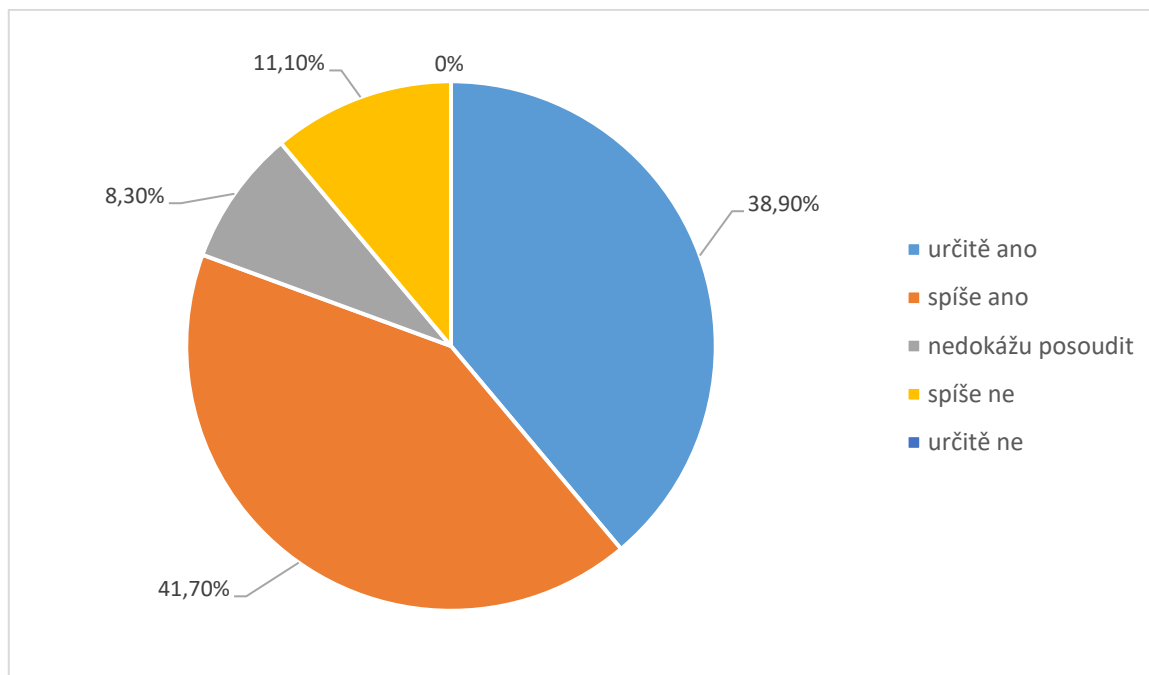
Graf č. 10 – *Prospěšnost prarodiče při socializaci dítěte*

Jedenáctá položka dotazníku znějící: *Která z kategorií postavení babiček ve výchově vnoučete (dle Hasmanové Marhánkové & Štípkové, 2014) je, podle Vašeho názoru, ideální?* A dvanáctá položka dotazníku: *Která z kategorií postavení dědečků ve výchově vnoučete je, podle Vašeho názoru, ideální?* byly v rámci interpretace záměrně sloučeny za účelem porovnání vnímání postavení prarodičů s odlišným pohlavím z pohledu respondentů, tedy učitelů MŠ. Jak lze z Grafu č. 11 vyčíst, nejvíce respondentů zvolila možnost ... *na zážitky* a to jak u babiček, kdy je to 50 % (n = 50) respondentů, tak u dědečků, kde je to dokonce více a to 61 % (n = 61) respondentů. Tato kategorie byla bezkonkurenčně nejpočetnější. Druhou nejvíce volenou kategorií byla ... *na telefonu*, kdy 32 % (n = 32) respondentů volilo babičku na telefonu a 22 % (n = 22) respondentů dědečka na telefonu. Trojici nejčetnějších kategorií uzavírá kategorie ... *jako zaměstnání*. Zde volilo 17 % (n = 17) respondentů babičku jako zaměstnání a 14 % (n = 14) respondentů dědečka jako zaměstnání. S velkým odstupem následuje kategorie ... *jako návštěva*, kterou zvolilo 2 % (n = 2) respondentů pro dědečka jako návštěvu a 1 % (n = 1) respondentů pro babičku jako návštěvu. Poslední volenou kategorií ... *jako vynucená pomoc* zvolilo 1 % (n = 1) respondentů pro dědečka.

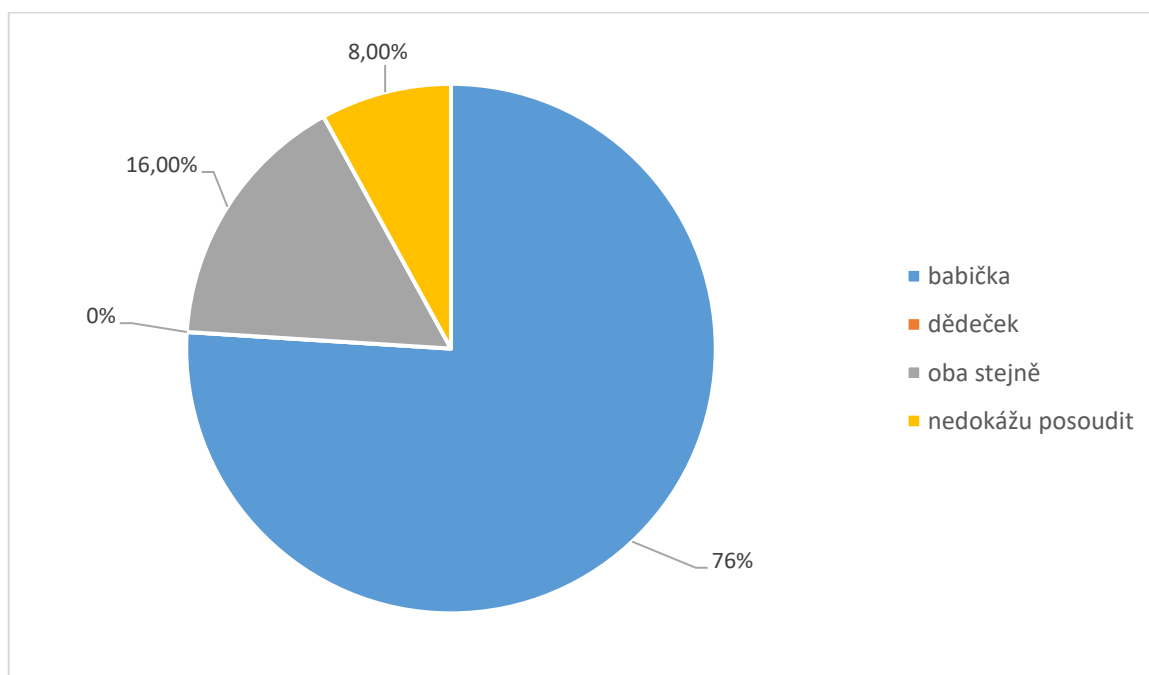
Graf č. 11 – *Postavení prarodiče ve výchově vnoučete*

Z Grafu č. 12, který předkládá odpovědi respondentů na třináctou položku dotazníku, která zněla: *Je, podle Vašeho názoru, rozdíl mezi výchovou poskytovanou ze strany babiček a výchovou ze strany dědečků?* lze jednoznačně určit, že většina respondentů vnímá rozdíl mezi výchovou poskytovanou prarodiči na základě rozdílnosti jejich pohlaví. Možnost *spíše ano* vybralo 41,7 % (n = 30) respondentů následovaných 38,9 % (n = 28) respondentů, kteří zvolili možnost *určitě ano*. Dalších 8,3 % (n = 6) respondentů zvolilo možnost *nedokážu posoudit*. Posledních 11,1 % (n = 8) respondentů zvolilo možnost *spíše ne*. 100 % v této položce činilo 72 respondentů, a to z již dříve zmíněných důvodů o korektnosti vyplnění položek. Respondenti byli požádáni o zdůvodnění své volby, kdy nejčastěji a to ve 27 případech se objevovalo, že babičky se o vnoučata starají komplexněji, zajišťují jejich potřeby, bývají starostlivější a trpělivější. Toto tvrzení respondenti doplňovali tím, že dědečkové řeší výchovu spíše hrou a zábavou, vnoučeti se věnují na zahradě nebo v dílně, bývají realisté a technické typy. Konkrétně to bylo uvedeno ve 22 případech. Dalším, v podstatě potvrzujícím názorem bylo, že rozdíl ve výchově je stejný jako mezi matkou a otce, přičemž zmiňovaný rozdíl pramení z odlišnosti pohlaví. To bylo uvedeno v 18 případech. Dále se v 10 případech objevila odpověď, kdy rozdíl ve výchově pramení z odlišnosti vnímání světa jednotlivými pohlavími, jejich pohledu na věc a jinými náměty her. Ve 4 případech respondenti uvedli, že obě pohlaví mohou poskytnout stejně kvalitní výchovu.

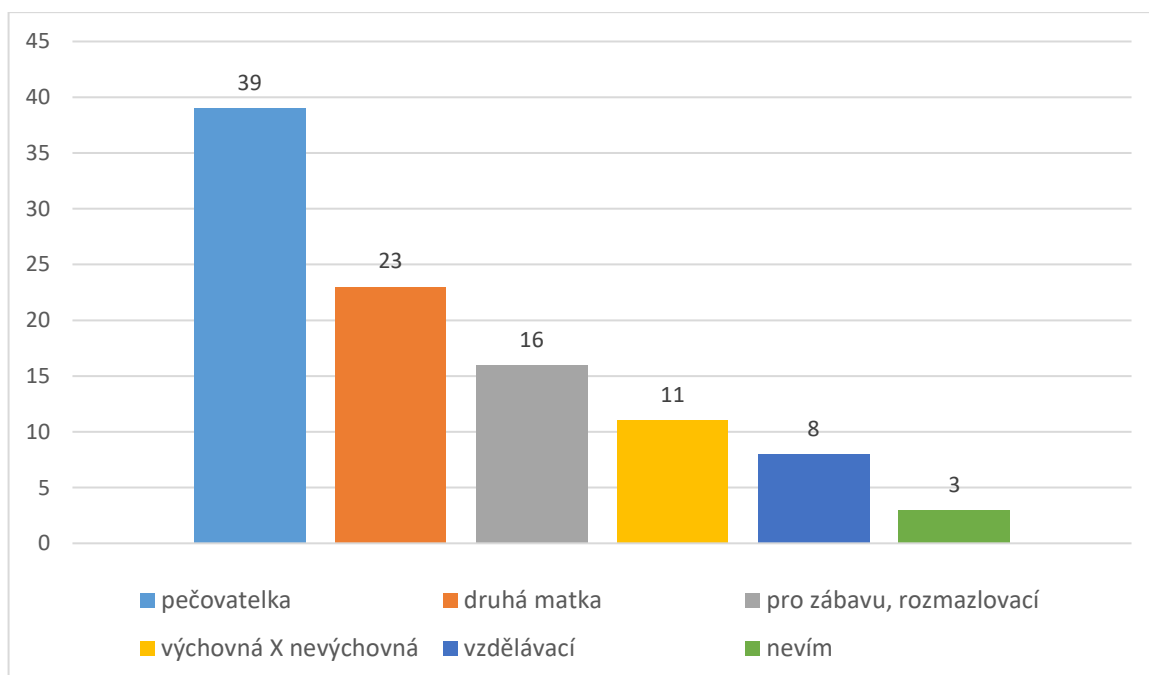
Graf č. 12 – Rozdílnost výchovy na základě pohlaví prarodiče

Z Grafu č. 13, jenž znázorňuje odpovědi respondentů na čtrnáctou položku dotazníku: *Kdo z prarodičů se, podle Vašeho názoru, obecně o vnoučata stará častěji?* vyplývá, že třičtvrtě respondentů, konkrétně 76 % (n = 76), označilo možnost *babička*. Možnost *oba stejně* označilo 16 % (n = 16) respondentů a možnost *nedokážu posoudit* 8 % (n = 8) respondentů. Žádný z respondentů neoznačil možnost *dědeček*, což je poněkud zajímavý výsledek.

Graf č. 13 – Častější zapojení prarodiče

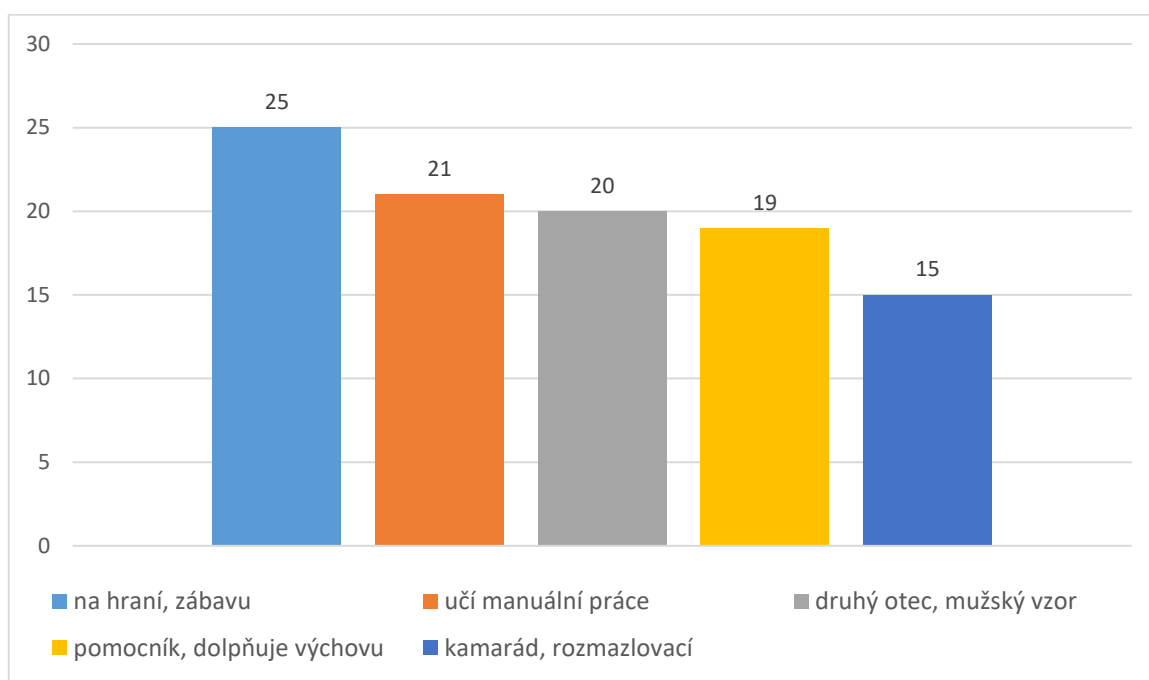
Od respondentů byla v patnácté položce dotazníku znějící: *Jak byste charakterizoval/a roli babičky v rámci výchovy dítěte předškolního věku?* žádána vlastní odpověď. Graf č. 14 tedy ukazuje tyto odpovědi. Nejčastěji a to v 39 případech respondenti uváděli, že má babička roli pečovatelky, ochránitelky a pomocnice. Z toho 8 respondentů uvedlo, že je babička trpělivá. V dalších 23 případech respondenti zmiňovali, že má babička ženskou roli, předává ženský vzor a je v podstatě druhá matka. Z toho několik respondentů uvedlo, že učí ženským dovednostem jako vaření, starost o domácnost, pletení a podobné činnosti, které třeba už dnešní matky neumí. Názor, že má babička roli zábavnou, je na zážitky a hlídá vnoučata uvedli respondenti v 16 případech. Z toho 8 z nich uvedlo konkrétně, že má babička roli rozmazlovací a kamarádkou. V 11 případech respondenti odpovídali značně rozporuplně. 8 z nich uvedlo, že babička má roli výchovnou. Tomu ale odporují 3 případy, kdy bylo uvedeno, že babička vychovávat nemusí. Dále, konkrétně v 8 případech, respondenti uváděli, že má babička roli vzdělávací, protože vnoučata učí novým dovednostem, předává jim své zkušenosti a napomáhá k nabývání nových poznatků. Jako poslední 3 respondenti uvedli, že neví.

Graf č. 14 – Role babičky ve výchově

Graf č. 15 navazuje na předchozí, protože ukazuje odpovědi respondentů na šestnáctou položku dotazníku: *Jak byste charakterizoval/a roli dědečka v rámci výchovy dítěte předškolního věku?* Od respondentů byla žádána vlastní odpověď. Nejčastěji, ve 25 případech, respondenti uváděli, že dědeček je na hraní, zábavu, zážitky nebo dokonce na porušování pravidel. Co se týče zábavy respondenti často uváděli, že dědeček s vnoučaty

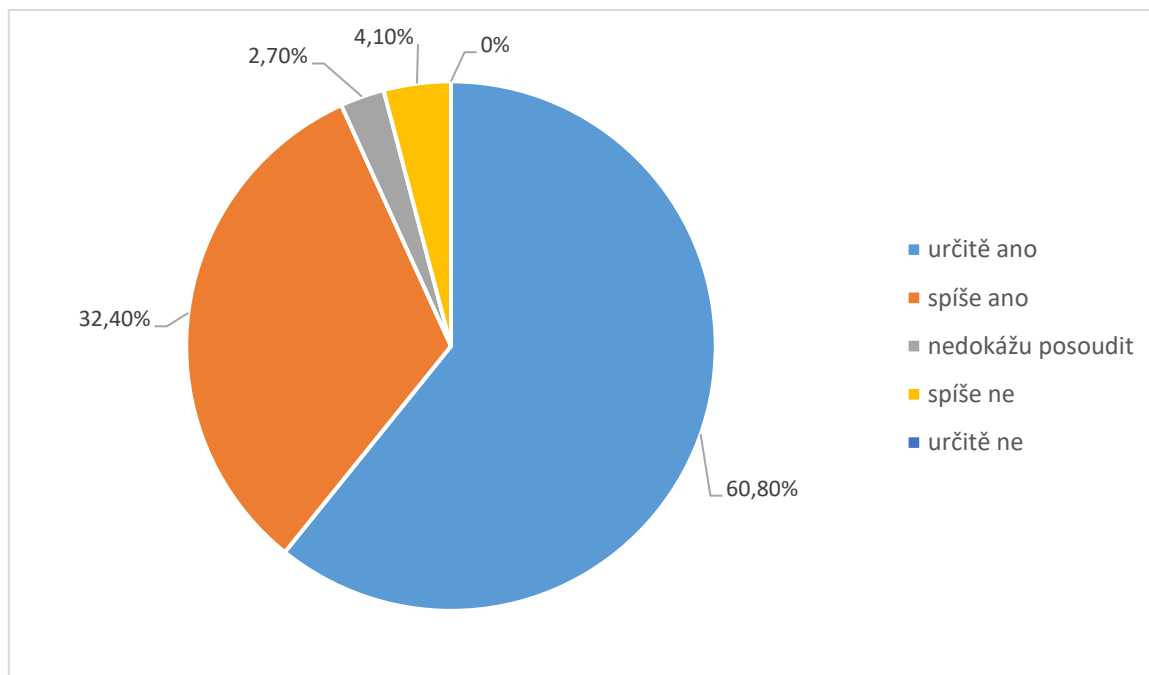
tráví čas pohybem nebo sportem. Ve 21 případech respondenti zmiňovali, že dědeček učí manuální práce (na zahradě, v domácnosti, v dílně) a je spíše technický typ. Předává tak vnoučeti své zkušenosti a mnohdy jej vede k opravování pokazených věcí, které bývá v dnešním konzumním světě opomíjeno. V dalších 20 případech respondenti odpovídali, že má dědeček mužskou roli a zastává pozici druhého otce. Respondenti také v 19 případech napsali, že má dědeček roli pomocníka jak pro dítě, tak babičce s péčí o vnouče. Dále také, že doplňuje výchovu, ve které bývá přísný, ale zároveň hodný. Jako poslední respondenti v 15 případech uvedli, že je pro děti kamarád a může je rozmazlovat.

Graf č. 15 – Role dědečka ve výchově

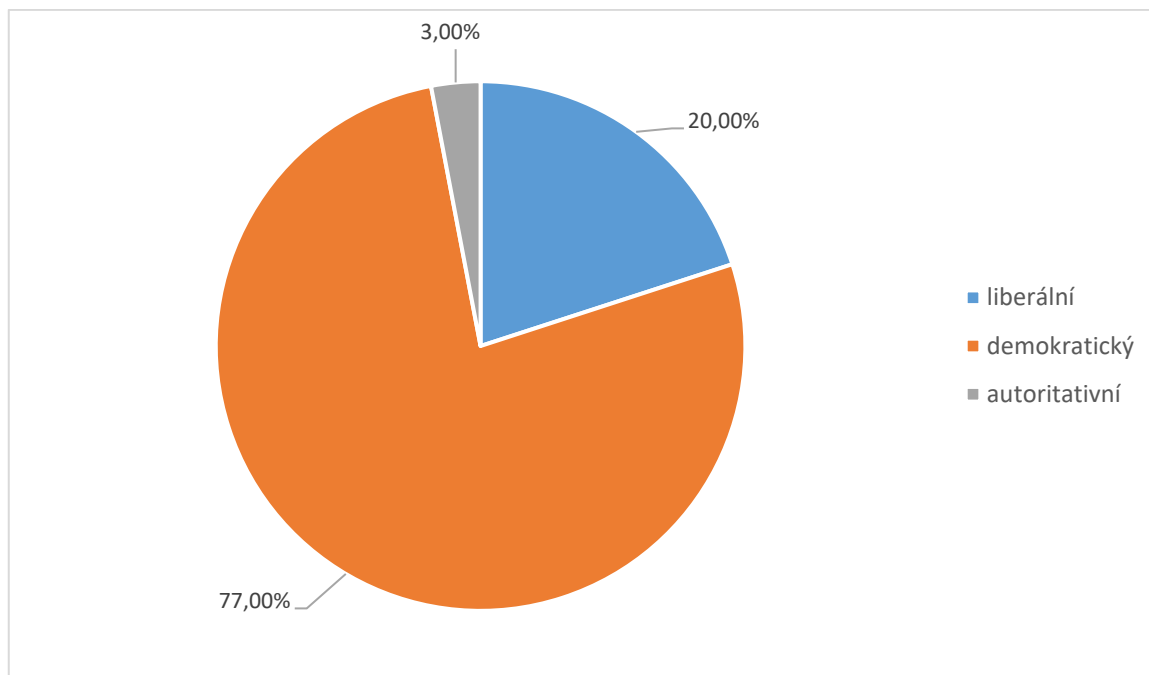
Z Grafu č. 16, který předkládá odpovědi respondentů na sedmnáctou položku dotazníku: *Liší se, podle Vás, rodičovská a prarodičovská výchova dítěte předškolního věku?* je možné vyvodit, že drtivá většina respondentů považuje rodičovskou a prarodičovskou výchovu za rozdílnou. 100 % v této položce činí 74 respondentů. Zbýlých 26 respondentů položku nevyplnilo v souladu s pokyny, proto nebyli do vyhodnocení položky zahrnuti. Nejvíce respondentů, konkrétně 60,8 % (n = 45), označilo možnost *určitě ano*. Dalších 32,4 % (n = 24) respondentů označilo možnost *spíše ano*. Zbývajících 4,1 % (n = 3) respondentů označilo možnost *spíše ne* a 2,7 % (n = 2) respondentů *nedokáže posoudit*. Od respondentů bylo žádáno i odůvodnění jejich volby. Nejčastějším důvodem respondenti ve 25 případech uváděli rozdílnost generace, jiný pohled na svět a zkušenosti obou generací. Dále se objevoval názor, že prarodiče bývají trpělivější, benevolentnější, shovívavější, mohou rozmazlovat a nemají takovou zodpovědnost za výchovu vnoučete. To bylo uvedeno

ve 24 případech. Ve 12 případech respondenti uvedli, že rodiče bývají důslednější, přísnější, stanovují pravidla a mají vychovávat. To potvrzuje i další mínění, kdy v 6 případech respondenti uvedli, že výchova je povinností rodičů a ne prarodičů. Lehkou nesrovnalost vnáší poslední tvrzení, kdy respondenti ve 4 případech napsali, že dnešní rodiče jsou liberálnější a nedávají na výchovu takový zřetel.

Graf č. 16 – Odlíšnost rodičovské a prarodičovské výchovy

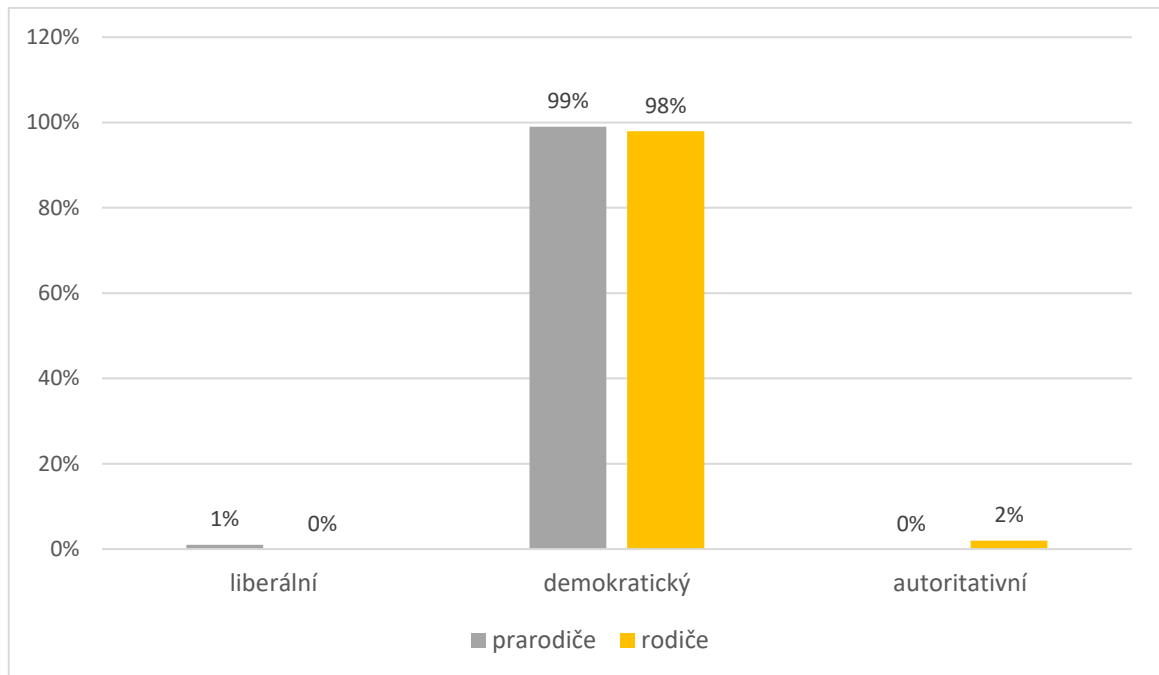
Graf č. 17 zpracovává odpovědi respondentů na osmnáctou položku dotazníku, která zněla: *Jaký výchovný styl, podle Vašeho názoru, prarodiče využívají při výchově dítěte předškolního věku nejčastěji?* Lze jasně vidět, že více jak třičtvrtě respondentů, konkrétně 77 % (n = 77), považuje *demokratický* výchovný styl za nejčastěji užívaný ve výchově prarodičů. 20 % (n = 20) respondentů vybralo možnost *liberální* styl výchovy. A zbylá 3 % (n = 3) respondentů vybrala *autoritativní* styl výchovy.

Graf č. 17 – Nejčastěji realizovaný výchovný styl prarodičů

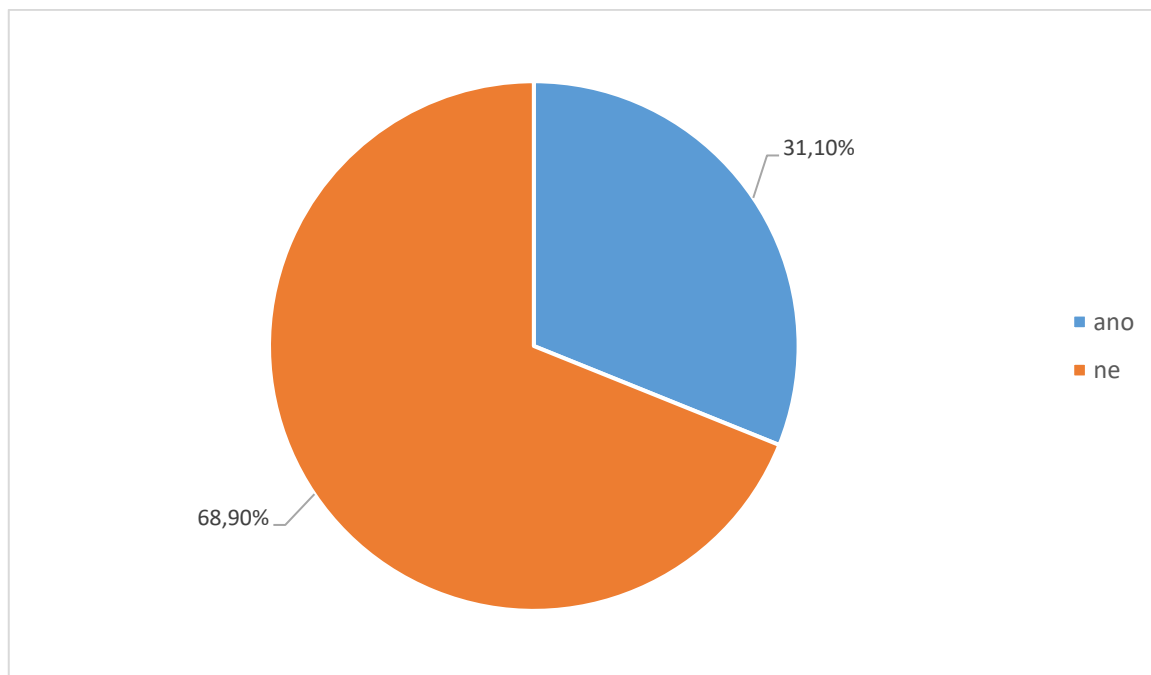
Odpovědi respondentů z devatenácté položky dotazníku: *Jaký výchovný styl prarodičů je, podle Vašeho názoru, ideální?* a dvacáté položky dotazníku: *Jaký výchovný styl rodičů je, podle Vašeho názoru, ideální?* byly záměrně vloženy do Grafu č. 18, aby bylo možné je mezi sebou porovnat. Je zřejmé, že respondenti považují za ideální styl výchovy prarodičů i rodičů *demokratický*. V rámci prarodičovské výchovy tuto možnost označilo 99 % (n = 99) respondentů. U rodičovské výchovy to bylo 98 % (n = 98) respondentů. 1 % (n = 1) respondentů vybralo možnost *liberální* styl výchovy u prarodičů. U rodičů vybrala 2 % (n = 2) respondentů *autoritativní* styl výchovy, na základě čehož je možné usuzovat, že většina respondentů považuje rodičovskou výchovu za důraznější.

Je však možné porovnat data týkající se stylu prarodičovské výchovy z Grafu č. 18 s Grafem č. 17. Jako ideální výchovný styl označilo 99 % respondentů v Grafu č. 18 *demokratický*. Když se však tato data porovnají s Grafem č. 17, je zřejmé, že *demokratický* styl výchovy je realizovaný pouze podle 77 % respondentů. Ideální výchovný styl se tak od realizovaného liší.

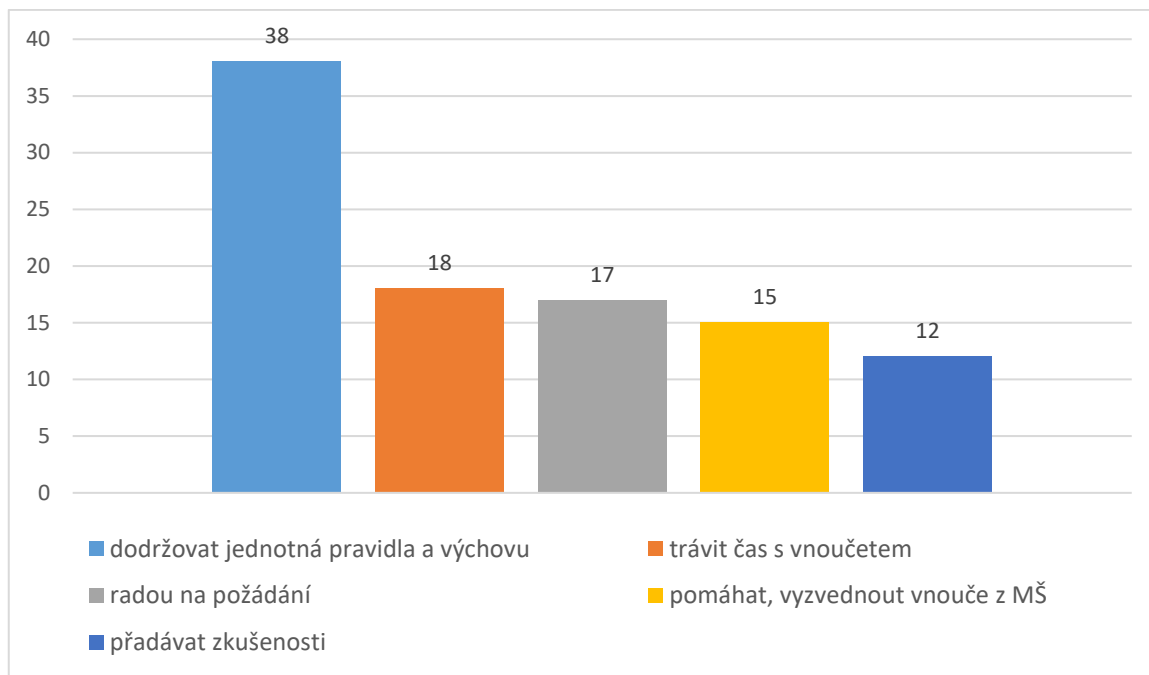
Graf č. 18 – *Ideální výchovný styl prarodičů a rodičů*

Graf č. 19 znázorňuje odpovědi respondentů na dvacátou první položku dotazníku znějící: *Měl by, podle Vašeho názoru, prarodič zasahovat do rodičovské výchovy dítěte předškolního věku?* 100 % v této položce činí 74 respondentů. Lze jednoznačně určit, že nadpoloviční většina respondentů, konkrétně 68,9 % ($n = 51$), označila *ne*, což znamená, že by podle nich prarodič neměl zasahovat do rodičovské výchovy. 31,1 % ($n = 23$) respondentů by se zásahem souhlasilo, neboť vybraly možnost *ano*. Od respondentů bylo žádáno odůvodnění jejich volby. Nejčtenějším důvodem, v 16 případech, bylo, že prarodič může přispět rodiči radou, doporučením, zkušenostmi, názorem, pohledem na věc, zpětnou vazbou nebo svými osvědčenými metodami. Dále ve 12 případech respondenti uváděli, že by měl prarodič respektovat rodičovskou výchovu a rodiče podporovat. Tohle tvrzení dalších 5 případů respondentů doplňuje tím, že tak prarodič nebude snižovat autoritu rodičům a dítě tak bude mít jednotnou výchovu. V dalších 12 případech respondenti uvedli, že by prarodič mohl do výchovy zasáhnout pouze v případě, kdy by bylo ohroženo vnouče, a to buď zdravotně nebo vysokými až stresujícími nároky rodičů. V dalších 12 případech respondenti zmínili, že za výchovu zodpovídá rodič. Zásah nebo radu pouze na požádání rodičů uvedli respondenti v 8 případech.

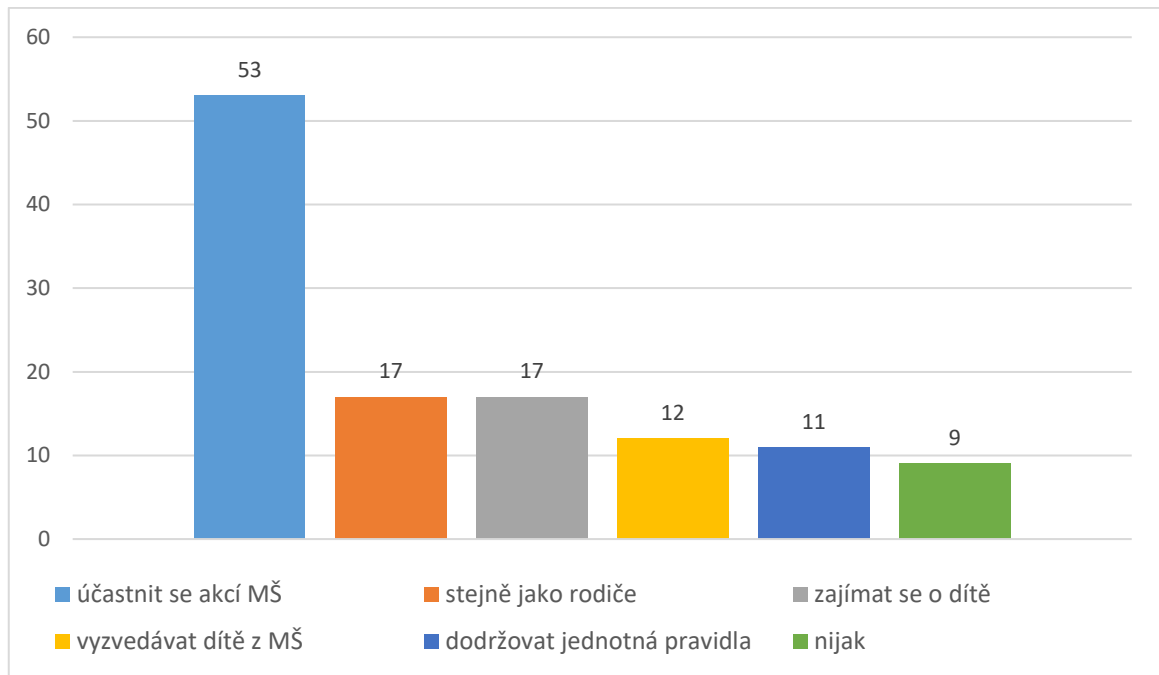
Graf č. 19 – *Zásah prarodiče do rodičovské výchovy*

Graf č. 20 zpracovává údaje získané v rámci dvacáté druhé položky dotazníku: *Jak mohou, podle Vás, prarodiče spolupracovat na výchově dítěte předškolního věku s rodiči?* Od respondentů byla žádána vlastní odpověď. Nejvíce respondentů, konkrétně v 38 případech, uváděli, že by prarodiče měli s rodiči dodržovat stejnou výchovu, komunikovat o názorech na ni a zároveň respektovat svá rozhodnutí. V 18 případech respondenti zmiňovali, že mohou prarodiče trávit společný čas s vnoučetem. Z toho 2 respondenti napsali, že by měli prarodiče vést dítě k práci a zodpovědnosti. V dalších 17 případech respondenti uváděli, že mohou prarodiče udělovat rady, ale pouze na požádání. Formu spolupráce v 15 případech respondenti popsali jako pomoc rodičům, a to například vyzvedáváním dítěte z MŠ nebo hlídáním dítěte. Posledním názorem bylo ve 12 případech předávání zkušeností prarodiči vnoučatům.

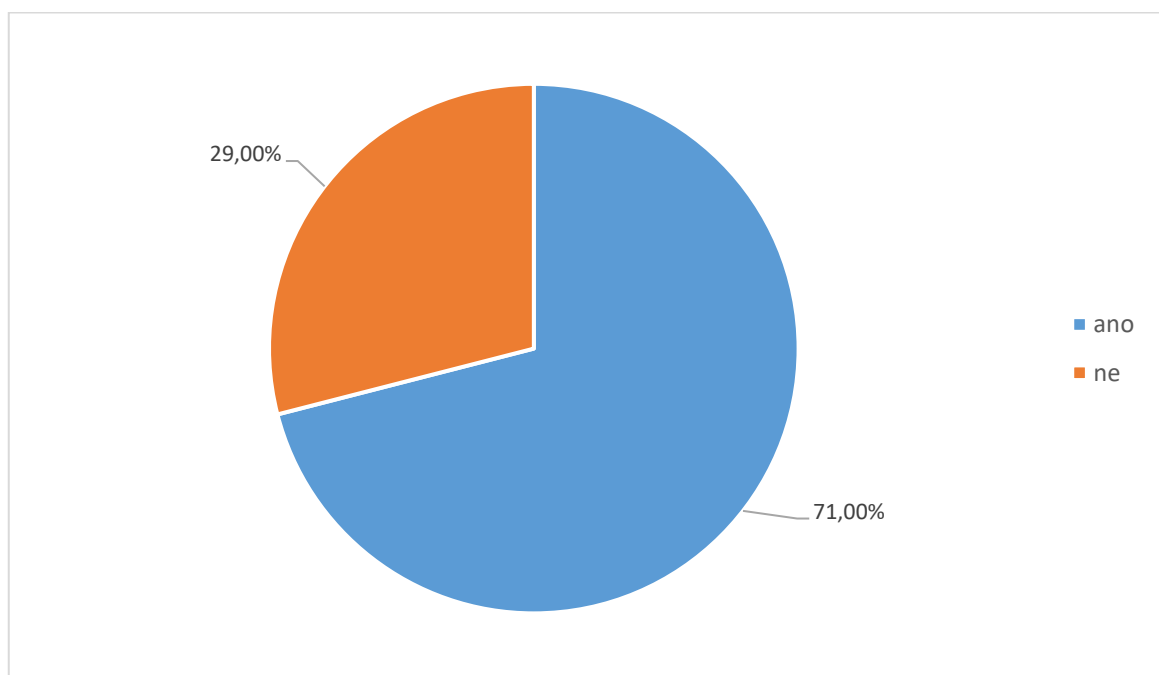
Graf č. 20 – *Spolupráce prarodičů s rodiči na výchově dítěte*

Další otevřenou položkou dotazníku, je dvacátá třetí a zněla: *Jak mohou, podle Vás, prarodiče spolupracovat na výchově dítěte předškolního věku s mateřskou školou?* Výpovědi respondentů byly zařazeny do několika tvrzení, proto celek nečiní 100. Graf č. 21 ukazuje, že více jak polovina respondentů, konkrétně v 53 případech uvedla, že mohou prarodiče s MŠ spolupracovat účastí na různých akcích pořádaných MŠ. Někteří respondenti uvedli konkrétní příklady – čtení dětem a ukazování rukodělných činností, které dnešní generace již nemusí ovládat. Dále respondenti v 17 případech uvedli, že prarodiče mohou spolupracovat stejně jako rodiče. Tento údaj je sice důležitý, avšak bez dovysvětlení nejasný. 13 respondentů svou odpověď upřesnilo tím, že mohou prarodiče komunikovat s učitelkami a předávat informace rodičům dítěte. Ve stejném počtu, tedy v 17 případech respondenti zmiňovali, že se prarodiče mohou zajímat o dítě a jeho chování, například když jej přijdou vyzvednout. To potvrzují další respondenti, ve 12 případech, kteří jako spolupráci vnímají vyzvedávání dítěte v MŠ. V 11 případech respondenti uvedli, že by měli prarodiče respektovat MŠ a učitelky a společně s rodiči dodržovat jednotná pravidla. Posledním názorem bylo, že prarodiče nemusí s MŠ spolupracovat nijak, protože spolupráce je primárně na rodičích. To uvedli respondenti v 9 případech.

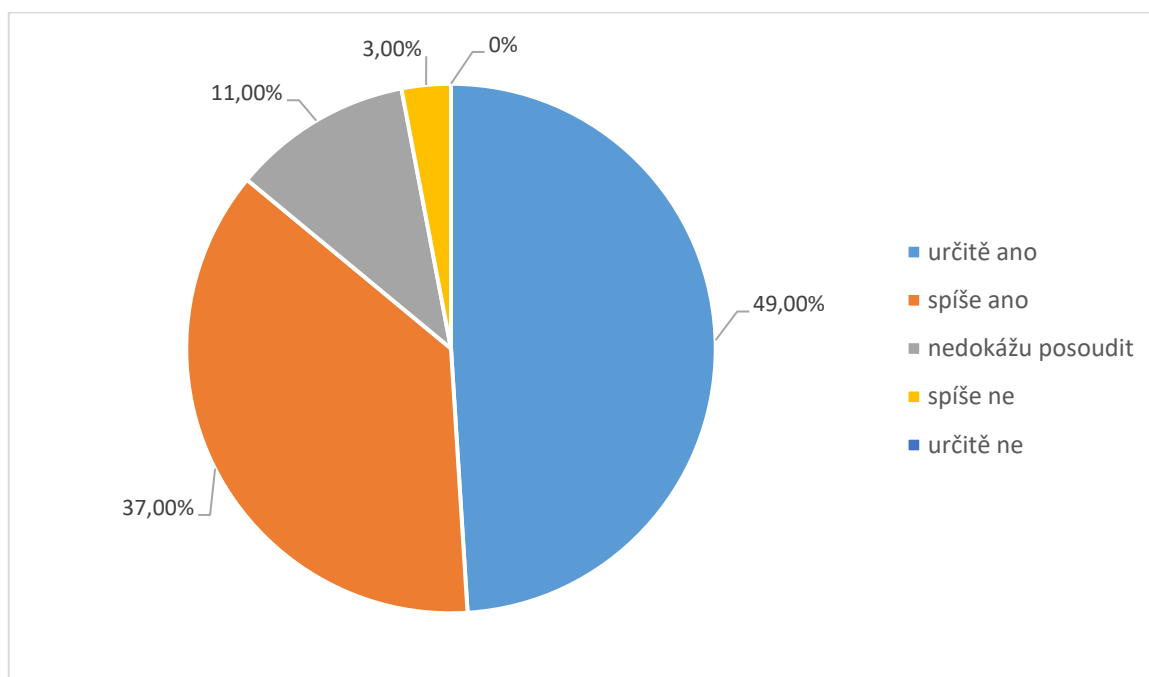
Graf č. 21 – *Spolupráce prarodičů s MŠ na výchově dítěte*

Na Grafu č. 22 je možné vidět odpovědi respondentů z dvacáté čtvrté položky dotazníku: *Realizuje se v mateřské škole, kde pracujete, nějaká akce zapojující prarodiče dětí předškolního věku?* U téměř třičtvrtě respondentů se v MŠ, kde pracují se takto děje. Možnost *ano* totiž označilo 71 % (n = 71) respondentů. Zbýlých 29 % (n = 29) respondentů označilo možnost *ne*.

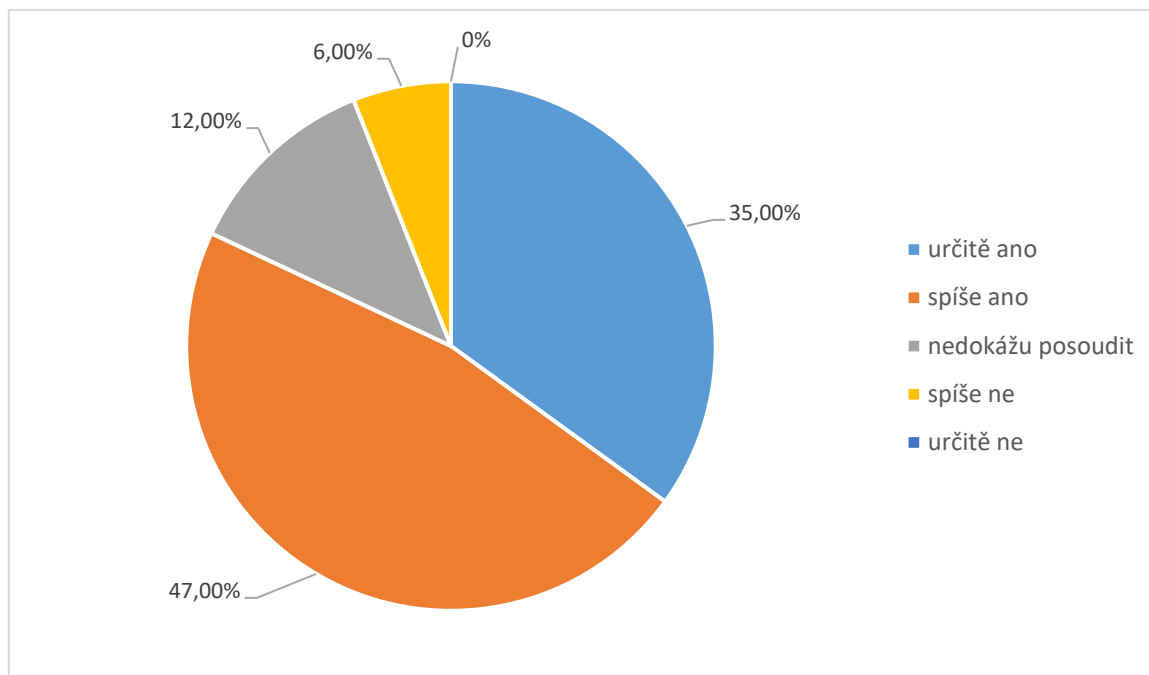
Graf č. 22 – *Realizace akcí zapojujících prarodiče v MŠ*

Na to navazuje Graf č. 23 znázorňující odpovědi respondentů na dvacátou pátou položku dotazníku znějící: *Považujete mezigenerační programy začleňující prarodiče do dění mateřské školy za významné v rámci výchovy dítěte předškolního věku?* Je jasné, že většina respondentů považuje mezigenerační programy začleňující prarodiče do dění MŠ za významné v rámci výchovy dítěte. Možnost *určitě ano* označilo 49 % (n = 49) respondentů a možnost *spíše ano* pak 37 % (n = 37) respondentů. 11 % (n = 11) respondentů označilo možnost *nedokážu posoudit* a pouhá 3 % (n = 3) respondentů označila možnost *spíše ne*.

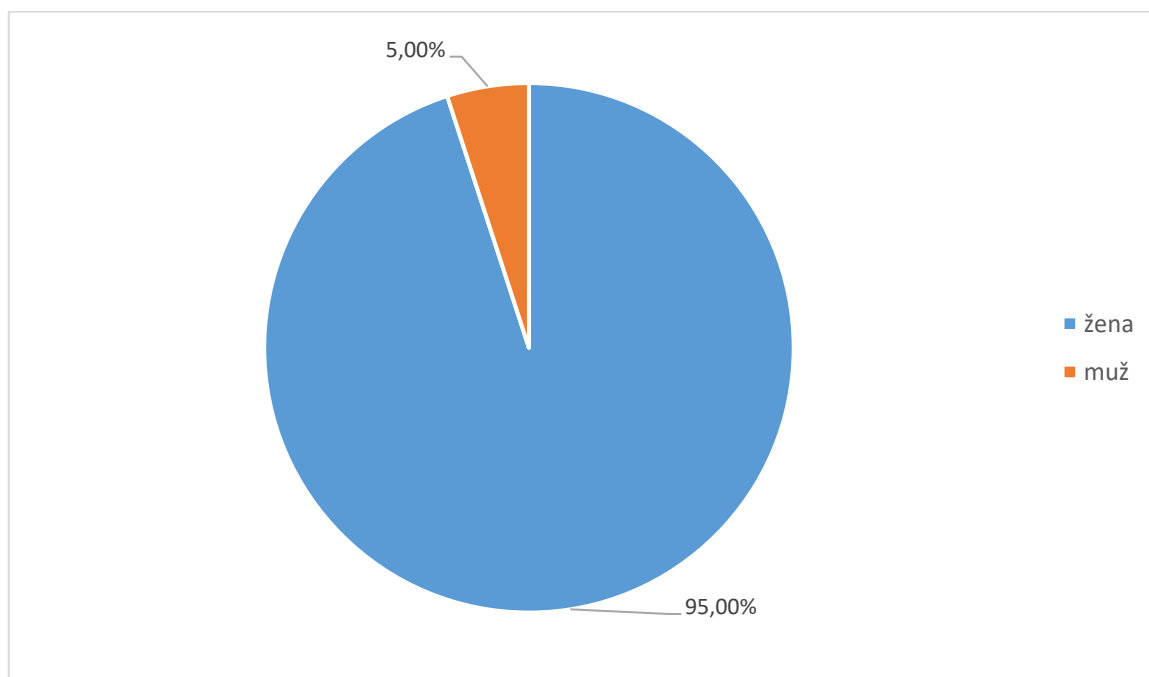
Graf č. 23 – Významnost mezigeneračních programů pro výchovu dítěte

V Grafu č. 24, jenž se pojí ke dvacáté šesté položce dotazníku: *Byl/a byste ochotný/á realizovat více akcí zapojujících prarodiče dětí předškolního věku v mateřské škole, kde pracujete?* je vidět, že by respondenti byli spíše ochotní k realizaci většího množství akcí. 47 % (n = 47) respondentů označilo možnost *spíše ano*. Možnost *určitě ano* označilo 35 % (n = 35) respondentů. Dalších 12 % (n = 12) respondentů *nedokáže posoudit* a zbylých 6 % (n = 6) respondentů označilo možnost *spíše ne*.

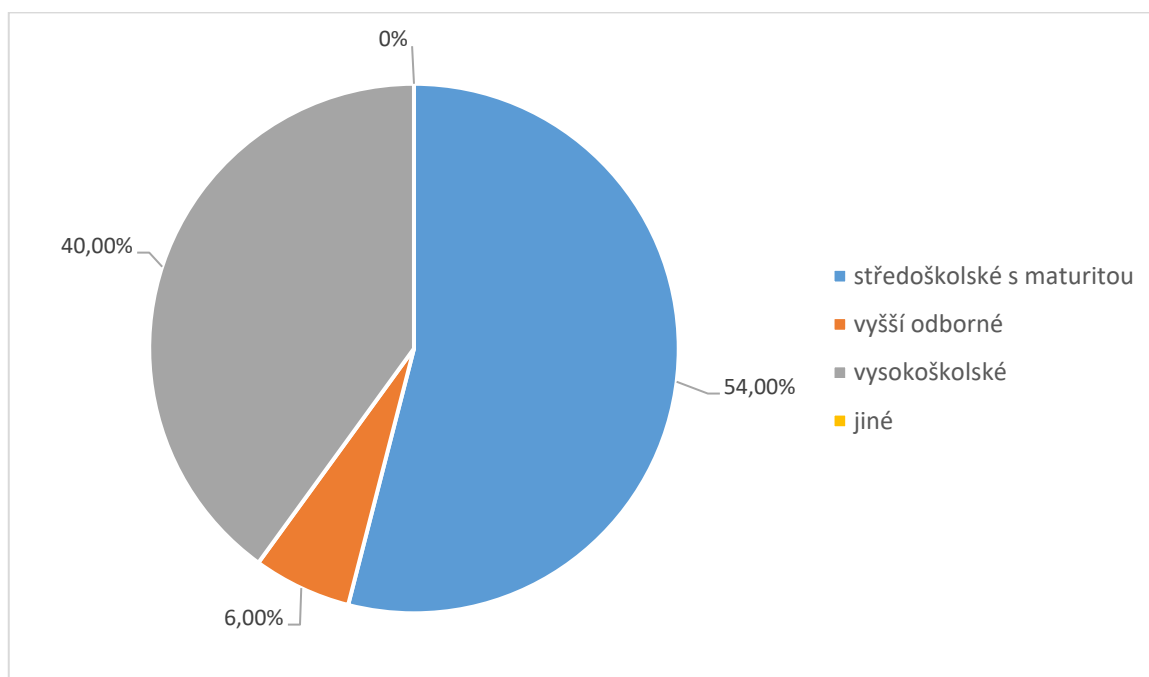
Graf č. 24 – Ochota respondentů pro realizaci akcí zapojujících prarodiče v MŠ

Graf č. 25 ukazuje složení výzkumného vzorku na základě pohlaví, na což se ptala dvacátá sedmá položka dotazníku. Je jasné, že drtivou většinu výzkumného vzorku činily ženy, neboť možnost *žena* označilo 95 % (n = 95) respondentů. Pouhých 5 % (n = 5) respondentů označilo možnost *muž*. Tento výsledek potvrzuje značnou feminizaci povolání učitele v MŠ, avšak 5 % respondentů mužského pohlaví je poměrně velké množství i z toho důvodu, že jsou respondenti z jednoho okresu.

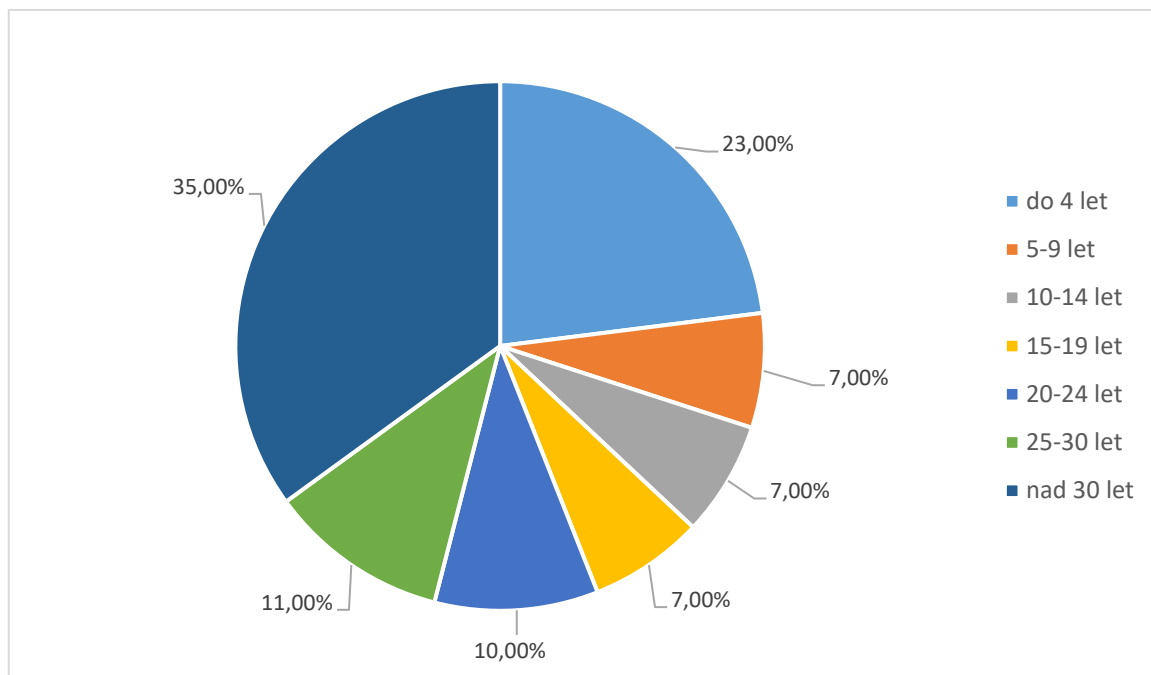
Graf č. 25 – Pohlaví respondentů

V Grafu č. 26 je znázorněno nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. K tomu se pojila dvacátá osmá položka dotazníku *Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?* Nejvíce respondentů, 54 % (n = 54), označilo možnost *středoškolské vzdělání s maturitou*. Druhé nejpočetnější zastoupení mají *vysokoškolsky vzdělaní* respondenti, protože tuto možnost označilo 40 % (n = 40) respondentů. *Vyšší odborné vzdělání* označilo pouze 6 % (n = 6) respondentů. Z toho tedy vyplývá, že v MŠ stále převyšují středoškolsky vzdělaní učitelé nad vysokoškolsky vzdělanými.

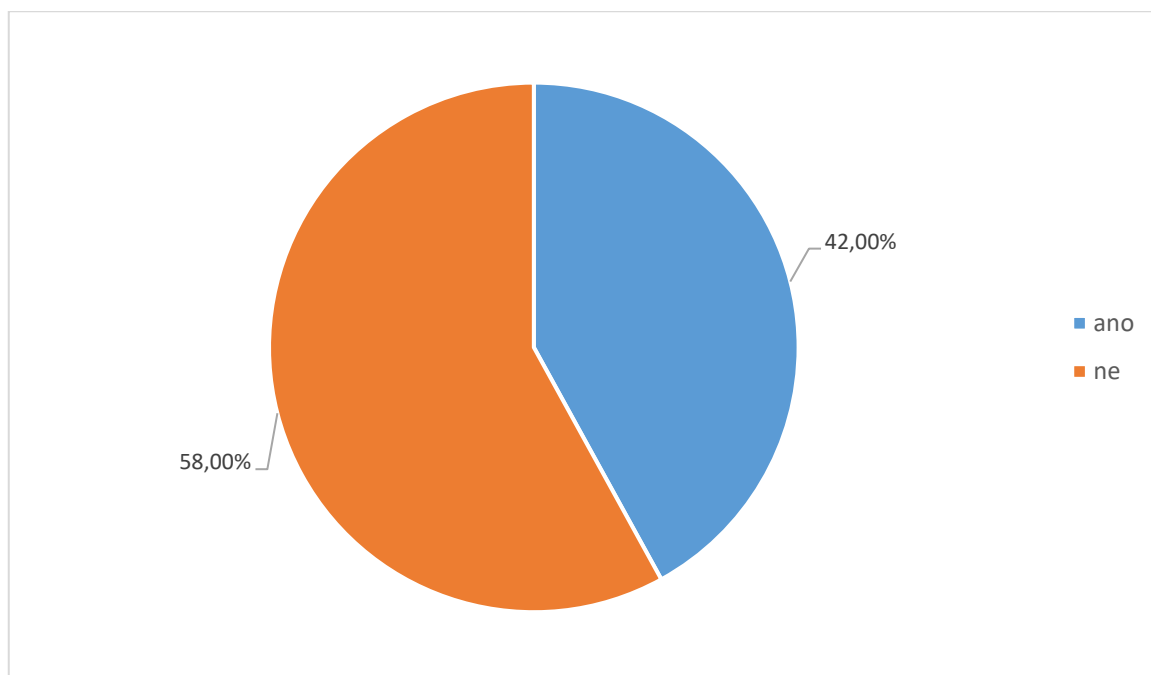
Graf č. 26 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Informace získané z dvacáté deváté položky dotazníku *Jaká je délka Vaší praxe?* ukazuje Graf. č. 27. Nejpočetnější skupina respondentů, konkrétně 35 % (n = 35) označilo možnost *nad 30 let*. Druhá nejpočetnější skupina 23 % (n = 23) respondentů označila možnost *do 4 let*, což potvrzuje zjištění znázorněné v grafu č. 26. Dále 11 % (n = 11) respondentů označilo možnost *25–30 let* a 10 % (n = 10) respondentů možnost *20–24 let*. V menší míře potom respondenti označovali zbývající možnosti. Procentuálně shodně a to v 7 % (n = 7) byly respondenty označeno možnosti *5–9 let*, *10–14 let* a *15–19 let*.

Graf č. 27 – Délka praxe respondentů

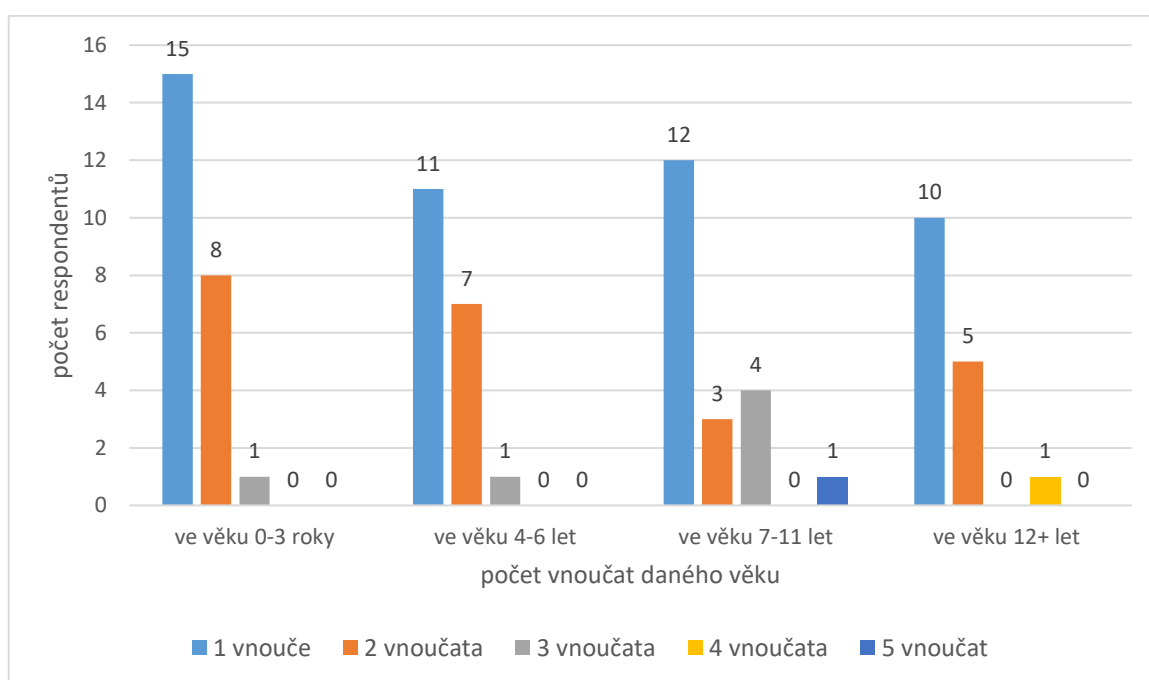
Graf č. 28 ukazuje zastoupení prarodičů z řad respondentů. Tím se zabývala třicátá položka dotazníku *Máte vnoučata?* Možnost *ano* označilo 42 % (n = 42) respondentů, což jsou právě prarodiče. Více jak polovina respondentů, konkrétně 58 % (n = 58) však označila možnost *ne*. To mohou být rodiče nebo bezdětní respondenti.

Graf č. 28 – Prarodičovství respondentů

Poslední, tedy třicátá první položka dotazníku *Kolik máte vnoučat?* byla určena pouze pro respondenty prarodiče. Měli možnost označit konkrétní počet vnoučat v každém věkovém

rozmezí. Tyto odpovědi znázorňuje Graf č. 29. Nejvíce respondentů, tedy 15, označilo jedno vnuče ve věku 0–3 roky. V této věkové kategorii dále 8 respondentů označilo dvě vnučata a 1 respondent tři vnučata. U vnučat ve věku 4–6 let označilo nejvíce respondentů, konkrétně 11, jedno vnuče. Dalších 7 respondentů označilo dvě vnučata a 1 respondent tři vnučata. U vnučat ve věku 7–11 let nejvíce respondentů, a to 12, označilo jedno vnuče. Dále 4 respondenti označili tři vnučata, 3 respondenti dvě vnučata a 1 respondent pět vnučat. U vnučat ve věku 12+ let označilo 10 respondentů jedno vnuče, 5 respondentů dvě vnučata a 1 respondent čtyři vnučata. Lze tedy jasně říci, že nejvíce respondentů – prarodičů má jedno vnuče v jakémkoliv věku.

Graf č. 29 – Počet vnučat respondentů a jejich věk

Pro lepší jednoznačnost byla ke Grafu č. 29, přidána Tabulka č. 1.

Tabulka 1 – Počet vnučat respondentů a jejich věk

	1 vnuče	2 vnučata	3 vnučata	4 vnučata	5 vnučat
ve věku 0–3 roky	15	8	1	0	0
ve věku 4–6 let	11	7	1	0	0
ve věku 7–11 let	12	3	4	0	1
ve věku 12+ let	10	5	0	1	0

6 DISKUSE VÝZKUMU

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký mají učitelé mateřských škol názor na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Dále byly stanoveny čtyři dílčí výzkumné cíle. Prvním je zjistit, jaký význam přisuzují učitelé mateřských škol prarodičům ve výchově dítěte předškolního věku. Druhým je zjistit, jaký názor mají učitelé mateřských škol na rozdíl ve výchově vnoučat poskytované jednotlivými pohlavími prarodičů. Třetím je zjistit názor učitelů mateřských školy na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou. A čtvrtým je zjistit názor učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku v souvislosti s mateřskou školou.

Na výzkumné cíle navazují výzkumné otázky. První výzkumná otázka se věnuje přisuzovanému významu prarodičů ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu učitelů mateřských škol, k níž se pojí položky dotazníku č. 1 – č. 6 a č. 22. Druhá výzkumná otázka se zabývá názorem učitelů mateřských škol na rozdíl ve výchově vnoučat poskytované prarodiči na základě odlišnosti pohlaví prarodičů a pojí se k ní položky dotazníku č. 11 – č. 16. Třetí výzkumná otázka zkoumá názor učitelů mateřských škol na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou. K té se pojí položky dotazníku č. 17 – č. 21. Poslední čtvrtá výzkumná otázka se zaměřuje na názor učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku v souvislosti s mateřskou školou a pojí se k ní položky dotazníku č. 7 – č. 10 a č. 23 – č. 26.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 100 učitelů mateřských škol ze Šumperského okresu, z nichž byla většina žen a to 95 %. Zbýlých 5 % tvořili muži. Co se týče dosaženého vzdělání výzkumného vzorku, nejvíce respondentů, konkrétně 54 % (n = 54), uvedlo středoškolské vzdělání s maturitou. Dalších 40 % (n = 40) respondentů uvedlo vysokoškolské vzdělání. 42 % respondentů uvedlo, že jsou sami prarodiči, což může ovlivňovat jejich odpovědi.

VO1 Jaký význam přisuzují učitelé mateřských škol prarodičům ve výchově dítěte předškolního věku?

Ze zjištěných dat lze jasně říci, že učitelé mateřských škol považují prarodiče za velmi důležitého ve výchově dítěte předškolního věku, neboť to uvedlo 99 % respondentů. Odůvodňují to tím, že si prarodič umí na vnouče udělat více času než rodič a může se mu intenzivněji věnovat. Respondenti také uváděli, že prarodič za svůj život nasbíral spoustu zkušeností, které může dítěti předat. Může ho učit novým dovednostem, které třeba

jeho rodiče neumí nebo dítěti pomoci se zorientovat v rodinné struktuře a obecně ve světě. Častým odůvodněním důležitosti prarodiče ve výchově byla podle respondentů skutečnost, že prarodičovská výchova navazuje na výchovu rodičovskou. Prarodiče s rodiči by se měli na výchově domlouvat, sdílet navzájem své názory, a hlavně je respektovat. Dítě má v takovém případě jednotný styl vedení, který jej systematicky formuje a nedochází ke zbytečným dysbalancím. Což se shoduje i s Kuchařovou (2019) a Mertinen (2021). Bylo také zjištěno, že význam prarodiče závisí na společně stráveném čase s vnoučetem. S tím se však pojí vzdálenost bydliště prarodiče od bydliště vnoučete. Z výzkumu vyšlo, že více jak třičtvrtě, konkrétně 86,8 %, respondentů považuje vzdálenost bydliště za ovlivňující frekvenci styku prarodiče s vnoučetem. Respondenti to odůvodňovali tím, že když bydlí prarodič blíž, může se s vnoučetem stýkat častěji, a tudíž mít větší vliv ve výchově. V kontrastu s tímto se objevovalo tvrzení, že dnešní doba bohatá na technologické vymoženosti s rozvinutou dopravní dostupností může vzdálenostní propast hravě setřít, neboť podle respondentů vše záleží na vztazích v rodině a na vůli být v kontaktu. To koresponduje s výzkumem Hasmanové Marhánkové a Štípkové (2018), v rámci něhož byla jako vzdálenost bydliště udržitelná pro kontakt stanovena do 25 km. Společně strávený čas dítěte s prarodičem považuje 86 % respondentů za důležitý. Co se týče náplně tohoto času, respondenti uváděli učení vnoučete novým dovednostem, zajímavé výlety, pobyt na zahradě a hraní si dítěte s prarodičem. Dále respondenti uváděli vyprávění o rodinné historii a společné čtení. Sdílení rodinných příběhů a historie zmiňují i Rabušicová, Kamanová a Pevná (2011) ve svém výzkumu. Významné místo také zaujalo vyzvedávání dítěte prarodičem v MŠ, což bylo uvedeno jako pomoc rodičům dítěte. K tomuto se však vztahuje VO4, kde bude tato skutečnost popsána důkladněji.

VO2 Jaký mají učitelé mateřských škol názor na rozdíl ve výchově vnoučat poskytované prarodiči na základě odlišnosti pohlaví prarodičů?

Dle získaných dat od učitelů mateřských škol lze uvést, že existují jisté rozdíly ve výchově vnoučat poskytované prarodiči na základě odlišnosti jejich pohlaví. 80,6 % respondentů považuje výchovu ze strany babiček za rozdílnou od výchovy ze strany dědečků. To je možné podpořit dalším výsledkem a to tím, že 76 % respondentů označilo roli babičky jako tu angažovanější ve výchově dítěte předškolního věku. Oba prarodiče však podle respondentů plní roli druhé matky a druhého otce a navazují na rodičovskou výchovu. S čímž souhlasí i Man a Turliuc (2015), které uvádí, že prarodiče bez ohledu na pohlaví plní

roli výchovnou a mohou vnoučata stejně obohatit. V závislosti na kategoriích postavení babiček ve výchově vnoučete z výzkumu Hasmanové Marhánkové a Štípkové (2014) v odpovědích respondentů výzkumu této bakalářské práce vyšlo, že oba prarodiče respondenti vidí v roli prarodiče na zážitky. S vnoučaty tedy tráví čas zábavnou formou, navštěvují zajímavá místa a neorientují se tolik na každodenní starosti. Bylo také zjištěno, že babičky se o vnoučata starají komplexněji, zajišťují jejich potřeby a bývají starostlivější na rozdíl od dědečků, kteří výchovu řeší spíše hrou a zábavou. Dále respondenti roli babičky popisovali jako pečovatelku, ochranitelku a pomocnici. Uváděli, že je pro dítě ženským vzorem a může jej naučit ženským dovednostem jako například vaření, starosti o domácnost nebo pletení. Co se týče role dědečka, respondenti nejčastěji uváděli, že vymýšlí vnoučeti zábavu, hraje si s ním a společný čas tráví pohybem. Stejně tak, jako bylo uvedeno u babičky, je i role dědečka pro vnoučata mužským vzorem a může je učit mužským činnostem, kdy byla zmiňována práce na zahradě, v dílně nebo opravování věcí a hraček. Potvrzuje to tedy zjištění Hasmanové Marhánkové a Štípkové (2018). Bez ohledu na pohlaví, respondenti uváděli, že mají prarodiče roli výchovnou, ale zároveň si mohou dovolit vnouče rozmazlovat. Jako poslední, ne však nepodstatné, respondenti uváděli, že prarodiče u dítěte předškolního věku budují úctu ke stáří a učí jej slušnému chování.

VO3 Jaký názor mají učitelé mateřských škol na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou?

Na základě zjištěných dat je možné jednoznačně říci, že respondenti rodičovskou a prarodičovskou výchovu vnímají jako odlišnou. Uvedla to drtivá většina respondentů, konkrétně 93,2 %, s odůvodněním, že se výchova liší na základě individuálnosti vnímání světa jednotlivými generacemi a také získanými životními zkušenostmi. K čemuž se vyjadřují také Boshkova, Shatina a Shatunova (2018) s tím, že mohou prarodiče svým vnoučatům, potažmo jejich rodičům, předávat životní moudra a zkušenosti. Respondenti také uváděli, že prarodičovská výchova bývá uvolněnější na rozdíl do rodičovské, neboť prarodiče nenesou zodpovědnost za výchovu vnoučete. Dalším zjištěním byl ideální výchovný styl obou generací. Naprosto jednoznačně respondenti zvolili demokratický styl výchovy. Pro prarodiče tak volilo 99 % respondentů a pro rodiče 98 % respondentů. Zajímavé však je porovnání ideálního a podle názoru respondentů nejčastěji realizovaného výchovného stylu prarodičů. Jako nejčastěji realizovaný výchovný styl sice respondenti v 77 % uvedli demokratický, ale ve 20 % vybrali liberální výchovný styl. Může to tedy

znamenat, že demokratický výchovný styl, označený jako ideální, není možné z nějakého důvodu aplikovat při výchově, a tak se prarodiče uchylují podle 20 % odpovědí respondentů k liberálnímu výchovnému stylu. Co se týče ovlivňování rodičovské výchovy ze strany prarodičů, je možné uvést, že by prarodiče neměli zasahovat. To uvedlo 68,9 % respondentů s odůvodněním, že by prarodiče měli respektovat rozhodnutí a výchovu rodičů. Připouští však, že prarodiče mohou přispět radou, doporučením, zkušenostmi, názorem, pohledem na věc nebo zpětnou vazbou, ale pouze v případě, že o to rodiče požádají. Dále bylo zjištěno, že prarodiče nemají do rodičovské výchovy zasahovat, protože by tak mohli snižovat autoritu rodiče u dítěte. Jediným případem, kdy by mohli prarodiče zasáhnout, je podle respondentů, ohrožení vnoučete, a to buď na zdraví nebo vysokými nároky ze strany rodičů.

VO4 Jaký názor mají učitelé mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku v souvislosti s mateřskou školou?

Data výzkumu pojící se k této výzkumné otázce s dotýkají i VO1, částečně na ni navazují, ale většinou stojí samostatně. Z dat od respondentů bylo zjištěno, že zapojení prarodičů do výchovy dítěte předškolního věku ve spojitosti s docházkou do mateřské školy je v rodinách velmi časté, protože 90 % respondentů uvedlo, že prarodiče vyzvedávají děti z MŠ. S tímto zapojováním prarodičů souhlasí i Lažová (2013). Další data jsou značně rozporuplná, neboť 54 % respondentů uvedlo, že se prarodiče zajímají o náplň dne a chování dítěte, když jej přijdou vyzvednout z MŠ, ale 35 % respondentů uvedlo, že se prarodiče nezajímají. Je tedy možné říct, že jsou prarodiče, kteří se ptají na pokroky dítěte učitelek, ale jsou také prarodiče, které se neptají. Co se týče spolupráce mezi prarodiči a MŠ, respondenti uvedli, že je dobré se navzájem respektovat a dodržovat jednotný přístup k dítěti. To uvádí i Opravilová (2016) a dodává, že sjednocený přístup k dítěti podporuje autority všech zúčastněných dospělých osob a vytváří u dítěte pocit bezpečí. To je mimo jiné velmi podobné pro spolupráci mezi rodiči a prarodiči, jako bylo zmíněno ve VO1. Dále respondenti uváděli, že se mohou prarodiče zapojovat do akcí pořádaných MŠ, předávat informace od učitelek rodičům dítěte nebo vůbec tím, že rodičům pomohou s vyzvedáváním dítěte. Respondenti ale také uvedli, že prarodiče s MŠ nemusí spolupracovat vůbec, protože to není jejich povinnost na rozdíl od rodičů. Jak je známo s docházkou dítěte do MŠ se pojí proces zvaný socializace. Podle respondentů je prarodič důležitý při socializaci dítěte. Uvedlo to 89 % respondentů s odůvodněním, že dítě tráví s prarodičem volný čas a mohou si povídat o tom, jak to například zvládali rodiče dítěte. Dále respondenti uváděli, že prarodič učí dítě

společenským pravidlům, slušnému chování a buduje úctu ke stáří a také autoritám. Respondenti též uvedli, že je prarodič významným mezičlánkem při přechodu z rodinného do institucionálního prostředí. V návaznosti na akce pořádané mateřskou školou respondenti v 71 % uváděli, že je pořádají a že je v 86 % považují za přínosné pro výchovu dítěte předškolního věku. Respondenti také uváděli, že by v 83 % byli ochotni realizovat více akcí zapojujících prarodiče do dění MŠ. Rabušicová, Brücknerová, Kamanová, Pevná a Vařejková (2016) se vyjadřují k mezigeneračním programům jako takovým, ale zmiňují i programy zapojující prarodiče do dění MŠ jako užitečné.

6.1 Doporučení pro praxi

Jak již bylo zmíněno, z výzkumu bylo zjištěno, že učitelé mateřských škol vnímají prarodiče jako podstatného ve výchově dítěte předškolního věku. To, jak budou prarodiče zapojováni do výchovy dítěte z velké části závisí na konkrétní rodině, avšak při spolupráci s MŠ lze říci, že jsou prarodiče významným pomocníkem dané rodiny. Prarodiče se mohou zapojovat do akcí pořádaných MŠ, proto by bylo dobré tyto akce oznamovat dostatečně dopředu, aby se na ně prarodiče mohli připravit. Z výzkumu také vyšlo, že prarodiče většinou s učitelkami v MŠ komunikují a předávají informace o dítěti jeho rodičům. Je tedy žádoucí tyto kontakty udržovat a podporovat učitelky MŠ v odpovídající komunikaci s prarodiči. V rámci akcí konaných v MŠ je také možné prarodiče zapojit více než jako pozorovatele a nabídnout jim, zda by se nechtěli podílet na obsahu konkrétních akcí, myšleno například představování povolání prarodičů nebo čtení pohádek prarodiči dětem. Co se týče samotné výchovy dítěte předškolního věku prarodičem, je asi jediným doporučením tento jev podporovat jak ze strany rodičů, tak učitelky MŠ. Prarodiče povětšinou za svůj život nasbírali spoustu zkušeností a mohou je svým vnoučatům předávat.

ZÁVĚR

Bakalářské práce se zaměřovala na problematiku výchovy dítěte předškolního věku v rodině a sestávala ze dvou částí. V rámci teoretické části práce byly sumarizovány poznatky o výchově dítěte v rodině společně s možnými styly tohoto působení. Dále také poznatky o problematice prarodičovství společně s rolemi a typologií prarodičů a také faktory ovlivňující péči prarodičů o vnoučata. Nakonec byly sumarizovány informace o předškolním vzdělávání, mateřské škole a učitelích v ní.

V praktické části byla uvedena metodologie kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo zjistit názory učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Součástí bylo i stanovení výzkumných cílů a na ně navazujících otázek, popis výzkumného vzorku, který se skládal z učitelů mateřských škol ze Šumperského okresu. Byl charakterizován dotazník jako výzkumný nástroj. Získaná data byla zpracována a interpretována. Vyšlo z nich, že učitelé mateřských škol považují prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku za velmi důležitého, neboť mohou vnoučatům předávat hodnotné zkušenosti a učit je různým dovednostem. Zajímavým zjištěním bylo také to, že se prarodičovská výchova, podle respondentů, liší na základě jejich pohlaví. Oba sice mohou dítěti předat důležité zkušenosti, ale každý jiným způsobem a také jinou náplní činností. Ta podle respondentů vychází ze skutečnosti, že každé z pohlaví vnímá svět jinak, což však může být dítěti předškolního věku ku prospěchu, neboť mu může být předložena mnohost řešení různých situací. Nakonec práce byla zařazena do diskuse o výzkumu, v rámci níž byla získaná data porovnávána s již existujícími výzkumy či publikacemi pojíci se k této problematice. Drtivá většina získaných dat se shodovala se zmiňovanými výzkumy, tudíž předkládanou teorii potvrzovala.

V návaznosti na zjištění výzkumu byly cíle praktické části bakalářské práce naplněny. V souvislosti se zkoumanou problematikou by však bylo užitečné se jí ještě hlouběji věnovat. Zajímavé by mohlo být například zkoumání vlivu jednotlivých rolí prarodičů ve výchově dítěte na základě odlišnosti jejich pohlaví. S čímž se pojí také skutečnost, že mužská role prarodiče, tedy dědečka, není zatím dostatečně prozkoumána, tudíž není možné jasně určit, jaký význam pro dítě v rámci výchovy má. Výchovná role dědečka by si tedy zasloužila hlubšího prozkoumání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Boshkova, G., Shastina, E., & Shatunova, O. (2018). The Role of Grandparents in the Child's Personality Formation (on the Material of Children's Literature). *Journal of Social Studies Education Research*, 9(2), 283–294. Dostupné z <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1181977.pdf>.
- Brisch, K. H. (2012). *Bezpečná výchova: Budování jisté vztahové vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu* (2. vyd). Brno: Paido.
- Hamplová, D. (2014). Hlídaní vnoučat českými prarodiči v mezinárodním srovnání. *Data a výzkum – SDA Info* 8(1), 25–40. <http://dx.doi.org/10.13060/23362391.2014.8.1.111>
- Hasmanová Marhánková, J. (2015). „Být dobrou babičkou“ – normativní očekávání spojená s rolí babičky v současné české rodině. *Sociologický časopis*, 51(5), 737–760. <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2015.51.5.212>
- Hasmanová Marhánková, J. & Štípková, M. (2018). *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2014). Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Naše společnost*, 12(1), 15–26. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Jaroslava-Marhankova/publication/314802369_Typology_of_Grandparent_Role_in_the_Czech_Society_Factors_Influencing_the_Involvement_of_Grandparents_in_the_Care_for_Young_Children/links/5e7e18a392851caef4a3d46a/Typology-of-Grandparent-Role-in-the-Czech-Society-Factors-Influencing-the-Involvement-of-Grandparents-in-the-Care-for-Young-Children.pdf.
- Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova: Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada.
- Kuchařová, V. (2019). *Česká rodina na počátku 21. století: Životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.
- Kolláriková, Z. & Pupala, B. (2010). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolská a elementární pedagogika*. Praha: Portál.

Koťátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitele respektovat a rozvíjet* (2. vyd). Praha: Grada.

Lažová, L. (2013). *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál.

Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem: Výskum rodín s deťmi predškolského veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě.

Man, G. M., & Turluc, M. N. (2015). Grandparents and Parents: Their Educational Roles and the Future Time Perspective. *Annals of the Al. I. Cuza University, Psychology Series*, 24(2), 39–52. Dostupné z <https://www.psih.uaic.ro/anale-psi/wp-content/uploads/sites/10/2021/01/Grandparents-and-parents.-Their-educational-roles-and-the-future-time.pdf>.

Mertin, V. (2013). *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Mertin, V. (2021). *Výchovné maličkosti*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.

Michlíčková, E., & Španielová, M. (2016). The Parent and Grandparent Roles from the Perspective of Contemporary Czech Grandparents. *Studia Paedagogica*, 21(2), 131–145. Dostupné z <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/19030/15086>.

Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.

Patschová, N. (2014). Dědečkové vs. babičky. Prarodičovství v kontextu aktivního stárnutí: Grandfathers vs. Grandmothers: Grandparenthood in the Context of Active Ageing. *Sociální studia*, 11(3), 51–73. Dostupné z https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6034/5167.

Petrová Kafková, M. (2014). Péče o vnoučata v současnosti: evidence na základě dat SHARE 2010. *Fórum sociální politiky*, 8(3), 9–14. Dostupné z https://www.vupsv.cz/wp-content/uploads/2021/04/Petrova-Kafkova-Marcela-Pece-o-vnoucata-v-soucasnosti_evidence-na-zaklade-dat-SHARE-2010.-FSP_c.-3-2014.pdf.

Průcha, J. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.

Průcha, J., Walterová, E. & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7. vyd). Praha: Portál.

Rabušicová, M., Brücknerová, K., Kamanová, L., Novotný, P., Pevná, K. & Vařejková, Z. (2016). *Mezigenerační učení: Teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita.

Rabušicová, M., Kamanová, L. & Pevná, K. (2011). *O mezigeneračním učení*. Brno: muni PRESS.

Sobotková, I. (2012). *Rodinná psychologie* (2. vyd). Praha: Portál.

Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vágnerová, M. & Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

tzv.	tak zvaně
MŠ	mateřská škola
ICT	Information and Communication Technologies
SHARE	Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe
km	kilometr
ČR	Česká republika
atd.	a tak dále
n	počet respondentů
VO	výzkumná otázka

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – <i>Důležitost prarodiče ve výchově</i>	32
Graf č. 2 – <i>Význam prarodiče ve výchově</i>	33
Graf č. 3 – <i>Vzdálenost bydliště prarodiče</i>	34
Graf č. 4 – <i>Důležitost trávení volného času prarodiče s vnoučetem bez přítomnosti rodičů</i>	35
Graf č. 5 – <i>Výchovně přínosné činnosti</i>	36
Graf č. 6 – <i>Přínos prarodiče pro dítě v jeho výchově</i>	37
Graf č. 7 – <i>Vyzvedávání dítěte prarodičem z MŠ</i>	37
Graf č. 8 – <i>Zájem prarodiče o náplň dne a chování dítěte</i>	38
Graf č. 9 – <i>Důležitost prarodiče při socializaci dítěte</i>	39
Graf č. 10 – <i>Prospěšnost prarodiče při socializaci dítěte</i>	40
Graf č. 11 – <i>Postavení prarodiče ve výchově vnoučete</i>	41
Graf č. 12 – <i>Rozdílnost výchovy na základě pohlaví prarodiče</i>	42
Graf č. 13 – <i>Častější zapojení prarodiče</i>	42
Graf č. 14 – <i>Role babičky ve výchově</i>	43
Graf č. 15 – <i>Role dědečka ve výchově</i>	44
Graf č. 16 – <i>Odlišnost rodičovské a prarodičovské výchovy</i>	45
Graf č. 17 – <i>Nejčastěji realizovaný výchovný styl prarodičů</i>	46
Graf č. 18 – <i>Ideální výchovný styl prarodičů a rodičů</i>	47
Graf č. 19 – <i>Zásah prarodiče do rodičovské výchovy</i>	48
Graf č. 20 – <i>Spolupráce prarodičů s rodiči na výchově dítěte</i>	49
Graf č. 21 – <i>Spolupráce prarodičů s MŠ na výchově dítěte</i>	50
Graf č. 22 – <i>Realizace akcí zapojujících prarodiče v MŠ</i>	50
Graf č. 23 – <i>Významnost mezigeneračních programů pro výchovu dítěte</i>	51
Graf č. 24 – <i>Ochota respondentů pro realizaci akcí zapojujících prarodiče v MŠ</i>	52
Graf č. 25 – <i>Pohlaví respondentů</i>	52
Graf č. 26 – <i>Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů</i>	53
Graf č. 27 – <i>Délka praxe respondentů</i>	54
Graf č. 28 – <i>Prarodičovství respondentů</i>	54
Graf č. 29 – <i>Počet vnoučat respondentů a jejich věk</i>	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – <i>Počet vnoučat respondentů a jejich věk</i>	55
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Názory učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku

Dobrý den, paní učitelko, pane učiteli,

mé jméno je Klára Kociánová a jsem studentkou třetího ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci své bakalářské práce na téma *Názory učitelů mateřských škol na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku* realizuji výzkum, jehož součástí je dotazník pro učitele mateřských škol. Proto bych Vás ráda poprosila o vyplnění tohoto dotazníku. Je plně anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné.

Cílem výzkumu je zjistit, jaký máte Vy, učitelé mateřských škol, názor na význam prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Veškeré získané informace budou zpracovány a využity ke stanovení závěrů a doporučení do praxe v rámci mé bakalářské práce. Vyplnění dotazníku Vám nezabere víc jak 15 minut. Odesláním dotazníku souhlasíte se zařazením do výzkumného souboru.

V dotazníku je dítě předškolního věku chápáno jako dítě navštěvující mateřskou školu ve věku 3-6/7 let.

Děkuji za Vaši ochotu a přeji hezký den. Klára Kociánová

1 Je, podle Vašeho názoru, prarodič důležitý ve výchově dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

2 Jaký má, podle Vašeho názoru, prarodič význam ve výchově dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

3 Má, dle Vašeho názoru, vzdálenost bydliště prarodiče od bydliště dítěte předškolního věku vliv na jeho výchovu?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost a svou odpověď zdůvodněte v posledním poli*

určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

zdůvodněte:

4 Za jak důležité považujete trávení společného času prarodiče s dítětem předškolního věku bez přítomnosti jeho rodičů?

Nápověda k otázce: označte na škále od 1 = podstatně do 5 = zanedbatelně

☆☆☆☆☆ / 5

5 Jaké činnosti mohou být, podle Vás, přínosné ve výchově prarodiči pro dítě předškolního věku?

Nápověda k otázce: vyberte jednu nebo více možností

☐ učení se novým dovednostem (pletení, práce na zahradě, práce v dílně...)	☐ zajímavé výlety (hrad, zámek, zoo, bazén...)	☐ pobyt na zahradě	☐ hraní si doma u prarodičů
☐ hraní si s prarodiči u sebe doma	☐ žádné		
☐ jiné: ____			

6 Jaký přínos má, podle Vašeho názoru, prarodič pro dítě předškolního věku ve výchově?

Nápověda k otázce: napište vlastní odpověď

7 Vyzvedávají prarodiče děti předškolního věku z mateřské školy?

Nápověda k otázce: vyberte jednu možnost

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

8 Ptá se Vás prarodič na náplň dne a chování dítěte předškolního věku, když jej přijde vyzvednout z mateřské školy?

Nápověda k otázce: vyberte jednu možnost

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

9 Je, podle Vašeho názoru, prarodič důležitý pro socializaci dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: vyberte jednu možnost

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

10 V čem může, podle Vašeho názoru, prarodič přispět v procesu socializace dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

11 Která z kategorií postavení babiček ve výchově vnoučete (dle výzkumu Hasmanové Marhánkové & Štípkové, 2014) je, podle Vašeho názoru, ideální?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

☐ babička jako zaměstnání (tráví s vnoučaty několik hodin denně bez přítomnosti rodičů; často se jedná o každodenní kontakt)	☐ babička jako návštěva (samostatně se o vnoučata nestará, tráví s nimi čas pouze za přítomnosti rodičů)	☐ babička na telefonu (o vnoučata pečuje nepravidelně několikrát za měsíc bez přítomnosti rodičů; kontakt často iniciuje matka dítěte)	☐ nepřítomný prarodič (udržuje s vnoučaty minimální kontakt)	☐ babička jako vynucená pomoc (o vnoučata pečuje intenzivně, avšak ne z vlastní iniciativy; pomoc většinou vyžaduje matka dítěte)	☐ babička na zážitky (vnoučatům poskytuje spíše zábavu, než aby se starala o každodenní potřeby; vnoučata hlídá, když se jí to hodí a ne když to potřebují rodiče dítěte)

12 Která z kategorií postavení dědečků ve výchově vnoučete je, podle Vašeho názoru, ideální?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

☐ dědeček jako zaměstnání (tráví s vnoučaty několik hodin denně bez přítomnosti rodičů; často se jedná o každodenní kontakt)	☐ dědeček jako návštěva (samostatně se o vnoučata nestará, tráví s nimi čas pouze za přítomnosti rodičů)	☐ dědeček na telefonu (o vnoučata pečuje nepravidelně několikrát za měsíc bez přítomnosti rodičů; kontakt často iniciuje matka dítěte)	☐ nepřítomný prarodič (udržuje s vnoučaty minimální kontakt)	☐ dědeček jako vynucená pomoc (o vnoučata pečuje intenzivně, avšak ne z vlastní iniciativy; pomoc většinou vyžaduje matka dítěte)	☐ dědeček na zážitky (vnoučatům poskytuje spíše zábavu, než aby se staral o každodenní potřeby; vnoučata hlídá, když se jí to hodí a ne když to potřebují rodiče dítěte)

13 Je, podle Vašeho názoru, rozdíl mezi výchovou poskytovanou ze strany babiček a výchovou ze strany dědečků?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost a svou odpověď zdůvodněte v posledním poli*

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne
- zdůvodněte:

14 Kdo z prarodičů se, podle Vašeho názoru, obecně o vnučata stará častěji?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- babička dědeček oba stejně nedokážu posoudit

15 Jak byste charakterizoval/a roli babičky v rámci výchovy dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

16 Jak byste charakterizoval/a roli dědečka v rámci výchovy dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

17 Liší se, podle Vás, rodičovská a prarodičovská výchova dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost a svou odpověď zdůvodněte v posledním poli*

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

zdůvodněte:

18 Jaký výchovný styl, podle Vašeho názoru, prarodiče využívají při výchově dítěte předškolního věku nejčastěji?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

☐ liberální styl (vychovávající se v podstatě nezajímá o rozvoj dítěte, nechává mu volnost jak při výběru činností, tak i chování)	☐ demokratický styl (vychovávající dítěti stanovuje hranice, za kterými není dobré se pohybovat, vnáší požadavky, ale zároveň respektuje jeho osobnost, zájmy, možnosti a přání)	☐ autoritativní styl (vychovávající má vedoucí roli, nebere ohledy na přání a seberealizaci dítěte a bere jej jako pouhý objekt výchovy, kterému je třeba nastavit hranice a jasně určit náplň života)

19 Jaký výchovný styl prarodičů je, podle Vašeho názoru, ideální?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

☐ liberální styl (vychovávající se v podstatě nezajímá o rozvoj dítěte, nechává mu volnost jak při výběru činností, tak i chování)	☐ demokratický styl (vychovávající dítěti stanovuje hranice, za kterými není dobré se pohybovat, vnáší požadavky, ale zároveň respektuje jeho osobnost, zájmy, možnosti a přání)	☐ autoritativní styl (vychovávající má vedoucí roli, nebere ohledy na přání a seberealizaci dítěte a bere jej jako pouhý objekt výchovy, kterému je třeba nastavit hranice a jasně určit náplň života)

20 Jaký výchovný styl rodičů je, podle Vašeho názoru, ideální?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- liberální styl (vychovávající se v podstatě nezajímá o rozvoj dítěte, nechává mu volnost jak při výběru činností, tak i chování)
- demokratický styl (vychovávající dítěti stanovuje hranice, za kterými není dobré se pohybovat, vnáší požadavky, ale zároveň respektuje jeho osobnost, zájmy, možnosti a přání)
- autoritativní styl (vychovávající má vedoucí roli, nebere ohledy na přání a seberealizaci dítěte a bere jej jako pouhý objekt výchovy, kterému je třeba nastavit hranice a jasně určit náplň života)

21 Měl by, podle Vašeho názoru, prarodič zasahovat do rodičovské výchovy dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost a svou odpověď zdůvodněte v posledním poli*

- ano ne
- zdůvodněte:

22 Jak mohou, podle Vás, prarodiče spolupracovat na výchově dítěte předškolního věku s rodiči?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

23 Jak mohou, podle Vás, prarodiče spolupracovat na výchově dítěte předškolního věku s mateřskou školou?

Nápověda k otázce: *napište vlastní odpověď*

24 Realizuje se v mateřské škole, kde pracujete, nějaká akce zapojující prarodiče dětí předškolního věku?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- ano ne

25 Považujete mezigenerační programy začleňující prarodiče do dění mateřské školy za přínosné v rámci výchovy dítěte předškolního věku?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

26 Byl/a byste ochotný/á realizovat více akcí zapojujících prarodiče dětí předškolního věku v mateřské škole, kde pracujete?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- určitě ano spíše ano nedokážu posoudit spíše ne určitě ne

27 Jste:

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- žena muž

28 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- středoškolské s maturitou vyšší odborné vysokoškolské
 jiné:

29 Jaká je délka Vaší praxe?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost*

- do 4 let 5-9 let 10-14 let 15-19 let 20-24 let 25-29 let nad 30 let

30 Máte vnoučata?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost; pokud vyberete "ne", tak další otázku přeskočte*

- ano ne

31 Kolik máte vnoučat?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu možnost v každém řádku*

	1	2	3	4	5
ve věku 0-3 roky	☐	☐	☐	☐	☐
ve věku 4-6 let	☐	☐	☐	☐	☐
ve věku 7-11 let	☐	☐	☐	☐	☐
ve věku 12+ let	☐	☐	☐	☐	☐